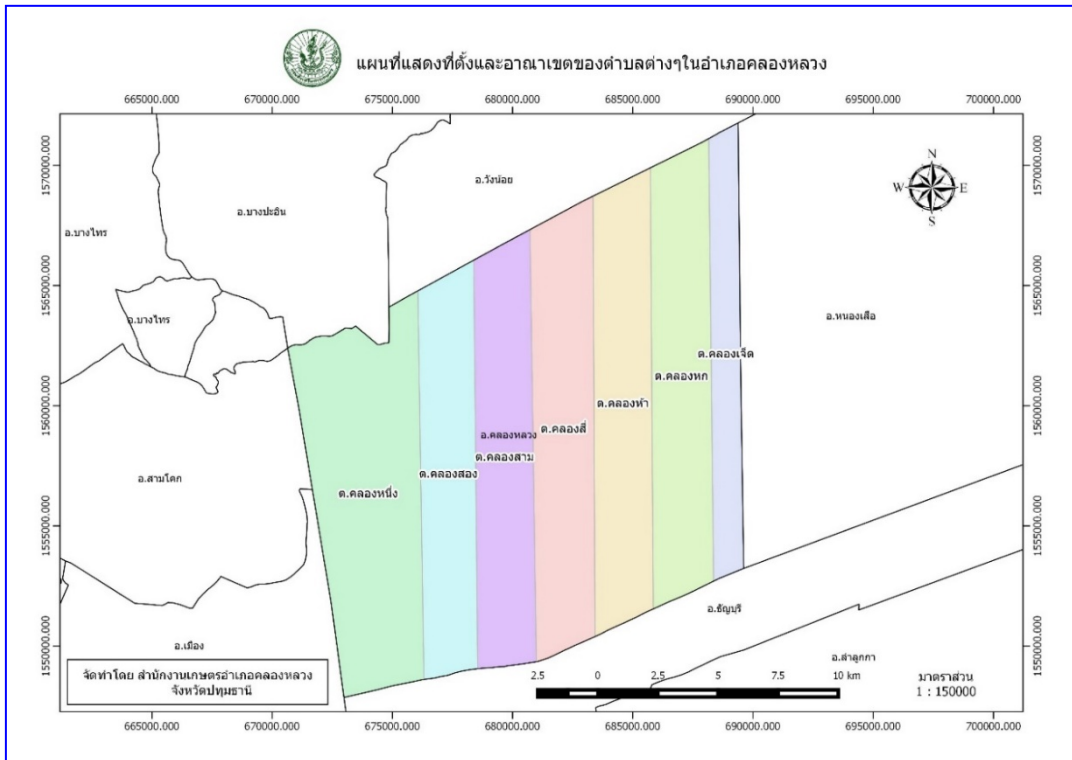

กรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่
อำเภอคลองหลวง ปี ๒๕๖๙

จัดทำโดย สำนักงานเกษตรอำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี

คำนำ

การจัดทำกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่อำเภอคลองหลวง ปี ๒๕๖๙ ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบทิศทางและแนวทางในการส่งเสริมเกษตรกรในอำเภอคลองหลวง ให้สอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่และความต้องการของชุมชน โดยเน้นแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วม พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และสร้างเสถียรภาพสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยได้นำข้อมูลจากแผนพัฒนาการเกษตรของอำเภอคลองหลวง ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลพื้นฐานอำเภอ และแนวทางการพัฒนาด้านการเกษตรของอำเภอ มาวิเคราะห์ตามกระบวนการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ตรงจุด การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนให้กับเกษตรกร ชุมชน และระบบเศรษฐกิจการเกษตรในภาพรวมได้ต่อไป

สำนักงานเกษตรอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

สารบัญตาราง

สารบัญภาพ

บทที่ ๑ ข้อมูลสภาพทั่วไป

๑

ข้อมูลด้านกายภาพ

๑. ที่ตั้ง อาณาเขต ขอบเขตการปกครอง ๑
 - ๑.๑ ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่ ๑
 - ๑.๒ อาณาเขต ๑
 - ๑.๓ การแบ่งเขตการปกครอง ๒
๒. ลักษณะภูมิประเทศ ๒
 - ๒.๑ สภาพพื้นที่ภูเขา ป่าไม้ ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม ๒
 - ๒.๒ สภาพพื้นที่ ความลาดชัน ๓
 - ๒.๓ กลุ่มชุดดิน ๓
๓. ลักษณะภูมิอากาศ ๔
 - ๓.๑ ฤดูกาล ๔
 - ๓.๒ ปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิ ๔
๔. เส้นทางคมนาคม ๕
 - ๔.๑ เส้นทางคมนาคมระหว่างตำบล ๕
 - ๔.๒ ถนนหลวงเชื่อมต่อระหว่างภาค/จังหวัด/อำเภอ ๕
๕. แหล่งน้ำและระบบชลประทาน ๕
 - ๕.๑ แหล่งน้ำธรรมชาติ ๕
 - ๕.๒ แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นที่สำคัญ (โครงการชลประทาน) ๕
๖. การใช้ประโยชน์ที่ดิน ๗

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

๑. ข้อมูลสินค้าเกษตรที่สำคัญ ๘
๒. สินค้าเอกลักษณ์ประจำถิ่น/สินค้า GI ๙

ข้อมูลด้านสังคม

๑. ข้อมูลเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร ๑๐
 - ๑.๑ เกษตรกร ๑๐
 - ๑.๒ องค์กรและสถาบันเกษตรกร ๑๒

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๒ การวิเคราะห์สถานการณ์การเกษตรของอำเภอ	
๑. ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์พื้นที่ของอำเภอ	๒๖
๑.๑ แหล่งน้ำหลัก	๒๖
๑.๒ พื้นที่เหมาะสม/ไม่เหมาะสม	๒๖
๑.๓ สถานการณ์ใช้เทคโนโลยีการผลิต	๒๙
๑.๔ ปฏิทินการเพาะปลูก	๓๑
๑.๕ ต้นทุนการผลิต	๓๒
๑.๖ สถานการณ์การตลาด/วิธีการตลาด	๓๒
๑.๗ เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่	๓๓
๒. การวิเคราะห์ Supply chain	๓๔
บทที่ ๓ บทสรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่	
๑. แบบสรุปโครงการแบบย่อ (Project Brief) ของทุกโครงการ	๓๖
๒. สรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่	๕๙

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๑	แสดงการแบ่งเขตการปกครอง จำแนกรายตำบล อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
ตารางที่ ๒	แสดงข้อมูลฤดูกาล
ตารางที่ ๓	ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ในอำเภอคลองหลวง ปี ๒๕๖๘
ตารางที่ ๔	อุณหภูมิสูงสุด-ต่ำสุด รายเดือน ของอำเภอคลองหลวง ปี ๒๕๖๘
ตารางที่ ๕	ข้อมูลบ่อบาดาล อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
ตารางที่ ๖	แสดงการใช้ที่ดิน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
ตารางที่ ๗	แสดงพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอคลองหลวง
ตารางที่ ๘	แสดงจำนวนประชากร และจำนวนครัวเรือน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปี ๒๕๖๘
ตารางที่ ๙	แสดงหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอายุ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
ตารางที่ ๑๐	แสดงลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกร อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
ตารางที่ ๑๑	แสดงลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกร อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
ตารางที่ ๑๒	แสดงลักษณะประเภทเอกสารสิทธิ์ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
ตารางที่ ๑๓	แสดงจำนวนและสมาชิกสถาบันเกษตรกรอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
ตารางที่ ๑๔	จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ลงทะเบียน OTOP ของอำเภอคลองหลวง จำแนกตามผลิตภัณฑ์
ตารางที่ ๑๕	แสดงข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
ตารางที่ ๑๖	แสดงจำนวนแหล่ง/ศูนย์เรียนรู้และบริการด้านการเกษตร อำเภอคลองหลวง
ตารางที่ ๑๗	แสดงข้อมูลอาสาสมัครเกษตรกรอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
ตารางที่ ๑๘	แสดงข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
ตารางที่ ๑๙	ศูนย์เครือข่ายของ ศพก. อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
ตารางที่ ๒๐	แสดงข้อมูลกลุ่มแปลงใหญ่ อำเภอคลองหลวง
ตารางที่ ๒๑	แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกข้าว
ตารางที่ ๒๒	แสดงปฏิทินการเพาะปลูกข้าวในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
ตารางที่ ๒๓	แสดงต้นทุนการผลิตข้าว ปี ๒๕๖๘ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
ตารางที่ ๒๔	แสดง Smart Farmer ต้นแบบในด้านการผลิตข้าว อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
ตารางที่ ๒๕	แสดงองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ ๒๖	แสดงการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain analysis) ของสินค้าข้าว อำเภอคลองหลวง	๒๙
ตารางที่ ๒๗	แสดงแบบสรุปโครงการแบบย่อ (Project Brief)	๓๒
ตารางที่ ๒๘	แสดงสรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่	๓๘

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ ๑	แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของอำเภอลองหลวง	๑
ภาพที่ ๒	แสดงพื้นที่ลุ่มน้ำ อำเภอลองหลวง	๒
ภาพที่ ๓	แสดงแผนที่ชนิดของชุดดินต่างๆในอำเภอลองหลวง	๓
ภาพที่ ๔	แผนที่แสดงการใช้ที่ดิน อำเภอลองหลวง	๘
ภาพที่ ๕	แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกข้าว อำเภอลองหลวง	๒๑
ภาพที่ ๖	แสดงร้อยละแต่ละระดับชั้นความเหมาะสมสำหรับข้าว อำเภอลองหลวง	๒๑
ภาพที่ ๗	แสดงพื้นที่ปลูกข้าว (พื้นที่ปลูกจริง) อำเภอลองหลวง	๒๒
ภาพที่ ๘	แสดงการเปรียบเทียบพื้นที่เขตความเหมาะสมกับพื้นที่ปลูกจริงในแต่ละระดับความเหมาะสม ของข้าว อำเภอลองหลวง	๒๒
ภาพที่ ๙	แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกข้าวตามระดับชั้นความเหมาะสม ละแสดงร้อยละพื้นที่ปลูกข้าวตามระดับชั้นความเหมาะสม อำเภอลองหลวง	๒๓
ภาพที่ ๑๐	แสดงวิธีการตลาดข้าวอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	๒๖
ภาพที่ ๑๑	แสดงแหล่งรับซื้อข้าว อำเภอลองหลวง	๒๗

ภาพที่ ๑ แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของอำเภอลองหลวง
(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอลองหลวง)

๑.๓ การแบ่งเขตการปกครอง

การบริหารราชการ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่

- การบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๑ อำเภอคลองหลวง
- การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น แบ่งเขตการปกครองออกเป็นเทศบาล จำนวน ๒ แห่ง

องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๕ แห่ง

ตารางที่ ๑ แสดงการแบ่งเขตการปกครอง จำแนกรายตำบล อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

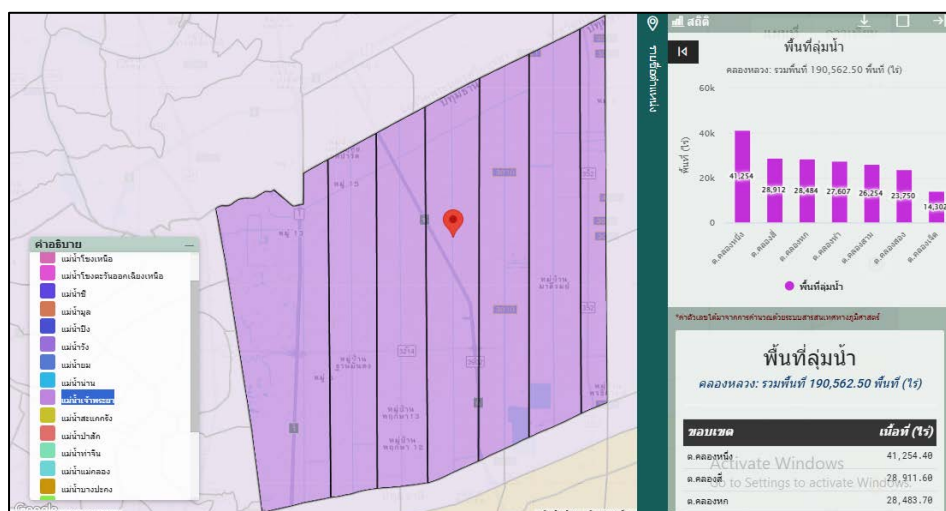
ตำบล	พื้นที่ ตร.กม.	อบต.	ทม./ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนบ้าน
ทม.คลองหลวง	๔๒.๙๓	-	๑	๑๖	๖๕,๕๘๘
ทม.ท่าโขลง	๖๓	-	๑	๑๙	๖๐,๗๗๑
คลองสาม	๔๘	๑		๑๖	๔๔,๐๓๔
คลองสี่	๔๔.๔๘	๑		๑๖	๑๒,๕๒๒
คลองห้า	๔๕	๑		๑๖	๙,๔๒๙
คลองหก	๓๗.๙	๑		๑๔	๙,๑๙๐
คลองเจ็ด	๒๑	๑		๙	๓,๙๘๓
รวม	๓๐๒.๓๑			๑๐๖	๒๐๕,๕๑๗

(ที่มา: ที่ว่าการอำเภอคลองหลวง และ <https://stat.bora.dopa.go.th/>, ๒๕๖๘)

๒. ลักษณะภูมิประเทศ (Topographic)

๒.๑ สภาพพื้นที่ภูเขา ป่าไม้ที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม

พื้นที่อำเภอคลองหลวง เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออกหรือฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดปทุมธานี ซึ่งประกอบด้วย อำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา อำเภอคลองหลวง และอำเภอหนองเสือ มีคลองสาขาจำนวนมากที่แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยา แยกเป็นคลองซอยและคลองชลประทาน

ภาพที่ ๒ แสดงพื้นที่ลุ่มน้ำ อำเภอคลองหลวง

(ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน <http://agri-map-online.moac.go.th/>, พ.ศ.๒๕๖๘)

๒.๒ สภาพพื้นที่ ความลาดชัน

พื้นที่ทั้งหมดเป็นที่ราบลุ่มภาคกลาง มีความลาดชัน ๐.๑ % จากทางเหนือมาทางใต้ มีคลองระบายน้ำและคลองส่งน้ำทุกตำบล

๒.๓ กลุ่มชุดดิน

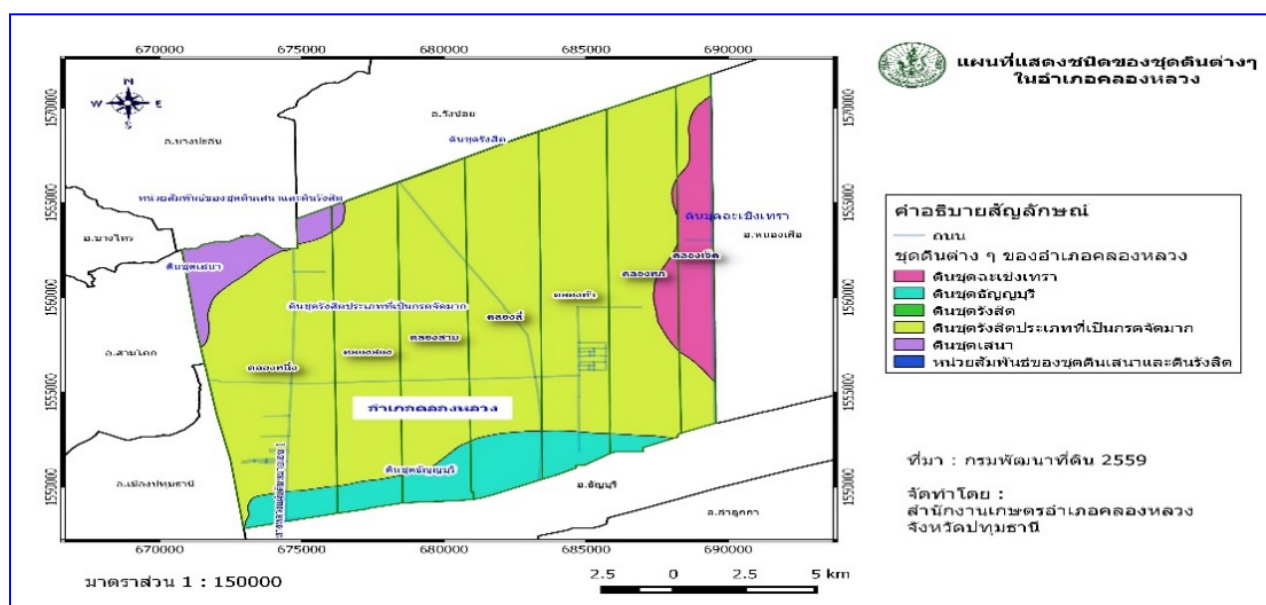
อำเภอคลองหลวง มีกลุ่มชุดดินเหมาะสมกับการปลูกพืชจำนวน ๒ กลุ่มชุดดิน ได้แก่ กลุ่มชุดดินที่ ๑๐ และ กลุ่มชุดดินที่ ๑๑ (ภาพที่ ๓)

- กลุ่มชุดดินที่ ๑๐

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว ดินบนมีสีดำหรือสีเทาแก่ ดินล่างมีสีเทามีจุดประสีน้ำตาลปนเหลือง สีแดง และพบจุดประสีน้ำตาลปนเหลืองฟางข้าวของสารจาโรไซด์ ภายในระดับความลึก ๑๐๐ ซม. จากผิวดิน พบบริเวณที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล น้ำแข็งลึก ๑๐๐ ซม. นาน ๖-๗ เดือน เป็นดินลึก มีการระบายน้ำเลว ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เป็นกรดจัดมาก pH ๔.๕ ได้แก่ ชุดดินองครักษ์ ชุดดินรังสิตประเภทที่เป็นกรดจัดมาก อนุเระ เขียวใหญ่ ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวใช้ทำนา บางแห่งมีการยกร่องปลูกพืชผัก ส้มเขียวหวาน และสนประดิพัทธ์ หากไม่มีการใช้ปุ๋ย เพื่อแก้ไขความเป็นกรดของดิน พืชที่ปลูกมักไม่ค่อยได้ผล

- กลุ่มชุดดินที่ ๑๑

ลักษณะโดยทั่วไป : เนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว ดินบนมีสีดำหรือเทาแก่ ดินล่างมีสีเทาและมีจุดประสีน้ำตาล สีเหลือง หรือสีแดงปะปนอยู่เป็นจำนวนมากในช่วงดินล่างตอนบน และพบจุดประสีเหลืองฟางข้าวของสารจาโรไซด์ ในระดับความลึก ๕๐-๑๐๐ ซม. จากผิวดิน พบบริเวณที่ราบตามชายฝั่งทะเลหรือที่ราบลุ่มภาคกลาง น้ำแข็งลึก ๕๐-๑๐๐ ซม. นาน ๓-๕ เดือน บางพื้นที่จะขังน้ำนาน ๖-๗ เดือน เป็นดินลึก มีการระบายน้ำเลว มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ ดินมีปฏิกิริยาเป็นกรดจัดมาก ถึงเป็นกรดจัด pH ๔.๕-๕.๐ ได้แก่ชุดดินรังสิตเสนา ธัญบุรี ชุดดินดอนเมือง ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวใช้ทำนา บางแห่งยกร่องปลูกพืชผัก ส้มเขียวหวาน และสนประดิพัทธ์ ถ้าดินเหล่านี้ได้รับการปรับปรุงบำรุงดินใช้ปุ๋ยและปูนในอัตราที่เหมาะสม และมีการควบคุมน้ำ หรือจัดระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพ พืชที่ปลูกจะให้ผลผลิตดีขึ้น

ภาพที่ ๓ แสดงแผนที่ชนิดของชุดดินต่างๆในอำเภอคลองหลวง
(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอคลองหลวง)

๓. ลักษณะภูมิอากาศ

๓.๑ ฤดูกาล แบ่งออกเป็น ๓ ฤดู คือ

ช่วงฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ถึง เมษายน

ช่วงฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ถึง กันยายน

ช่วงฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม ถึง มกราคม

ตารางที่ ๒ แสดงข้อมูลฤดูกาล

ฤดูกาล	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ฤดูร้อน		←		→								
ฤดูฝน					←				→			
ฤดูหนาว	←	→								←		→

๓.๒ ปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิ

อำเภอคลองหลวง ปี ๒๕๖๘ มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสะสม ๑,๓๙๑ มิลลิเมตร ฝนตกชุกในช่วงเดือน พฤษภาคม ถึงตุลาคม มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่ำสุดในช่วงเดือนมกราคม โดยมีปริมาณ ๐.๔ มิลลิเมตร และมีปริมาณน้ำฝนที่สูงสุดในเดือนกันยายน โดยมีปริมาณ ๓๑๘.๙๕ มิลลิเมตร (ตารางที่ ๑๐) มีอุณหภูมิเฉลี่ยปี ๒๕๖๘ โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด ๒๔.๒๘ องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย ๓๔.๕๙ องศาเซลเซียส (ตารางที่ ๑๑)

ตารางที่ ๓ ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ในอำเภอคลองหลวง ปี ๒๕๖๘

เดือน ปริมาณ (มม.)	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ปริมาณ น้ำฝนเฉลี่ย (มม.)	๐.๔๐	๑๓.๓๕	๑๕.๗๐	๗๑.๑	๒๓๘.๑	๓๗๔.๕	๑๕๔.๔๕	๙๑.๔๕	๓๑๘.๙๕	๒๕๕.๕๕	๑๔๗.๔	๗.๑
ปริมาณน้ำ เฉลี่ยสะสม (มม.)	๐.๔๐	๑๓.๗๕	๒๙.๔๕	๑๐๐.๕๕	๓๓๘.๖๕	๔๑๖.๑	๕๗๐.๕๕	๖๖๒	๙๘๐.๙๕	๑๒๓๖.๕	๑๓๘๓.๙	๑๓๙๑

(ที่มา: <https://www.thaiwater.net/weather/rainfall/>, ๒๕๖๙)

ตารางที่ ๔ อุณหภูมิสูงสุด-ต่ำสุด รายเดือน ของอำเภอคลองหลวง ปี ๒๕๖๘

เดือน อุณหภูมิ (°C)	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	เฉลี่ย (°C)
สูงสุด	๓๒.๙	๓๕.๒	๓๖.๘	๓๗.๑	๓๔.๗	๓๕.๔	๓๔.๓	๓๔.๙	๓๓.๙	๓๔.๓	๓๑.๖	๓๔	๓๔.๕๙
ต่ำสุด	๑๙.๒	๒๓	๒๕.๓	๒๖.๕	๒๖.๑	๒๖.๘	๒๖.๑	๒๖.๒	๒๕.๕	๒๕.๔	๒๓.๒	๑๘	๒๔.๒๘

(ที่มา: <https://www.tmd.go.th/forecast/agromet/report/>, ๒๕๖๙)

๔. เส้นทางคมนาคม

๔.๑ เส้นทางคมนาคมระหว่างตำบล

เส้นทางคมนาคมหลักในอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เชื่อมต่อระหว่างตำบลด้วยถนนสายหลักและสายรองที่สำคัญ ได้แก่ ถนนคลองหลวง (ทล.๓๒๑๔) เชื่อมทิศตะวันตก-ตะวันออก ถนนพหลโยธิน (ทล.๑) และถนนกาญจนาภิเษก (ทางหลวงพิเศษหมายเลข ๙) เป็นเส้นทางสายหลักในการสัญจรและขนส่ง โดยมีถนนเลียบคลองสายต่างๆ เช่น เลียบคลองสาม และเลียบคลองห้า เป็นเส้นทางสายรองที่สำคัญในการเชื่อมชุมชนภายใน

๔.๒ ถนนหลวงเชื่อมต่อระหว่างภาค/จังหวัด/อำเภอ

อำเภอลองหลวงมีถนนตัดผ่านหลายสาย (ภาพที่ ๖) ดังนี้

๑) ทางหลวงแผ่นดิน ได้แก่ ถนนพหลโยธิน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑) ตัดผ่าน พื้นที่ตำบลคลองหนึ่ง เพื่อใช้เดินทางไปยัง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถนนลำลูกกา-วังน้อย (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๕๒)

๒) ทางหลวงพิเศษ ได้แก่ ถนนวงแหวนรอบนอกฝั่ง หรือ ถนนกาญจนาภิเษก ตะวันออก (ทางหลวงพิเศษหมายเลข ๙)

๓) ทางหลวงจังหวัด ได้แก่ ถนนคลองหลวง (ทางหลวงจังหวัดหมายเลข ๓๒๑๔)

๔) ถนนสายรองที่สำคัญ ได้แก่ ถนนเลียบคลองสอง ถนนเลียบคลองสาม ถนนเลียบคลองสี่ ถนนเลียบคลองห้า ถนนเลียบคลองหก และถนนเลียบคลองเจ็ด

๕. แหล่งน้ำและระบบชลประทาน

๕.๑ แหล่งน้ำธรรมชาติ

อำเภอลองหลวง ไม่มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เนื่องจากพื้นที่ทั้งหมดอยู่ในเขตชลประทาน ภายใต้การดูแลบริหารจัดการน้ำโดยโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษารังสิตเหนือ

๕.๒ แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นที่สำคัญ (โครงการชลประทาน)

- โครงการชลประทาน ขนาดใหญ่และขนาดกลาง

พื้นที่การเกษตรทั้งหมดของอำเภอลองหลวงอยู่ในเขตชลประทาน โครงการชลประทานที่รับผิดชอบพื้นที่อำเภอลองหลวง คือ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษารังสิตเหนือ สำนักชลประทานที่ ๑๑ กรมชลประทาน โดยพื้นที่โครงการรวมจำนวน ๑๙๒,๓๗๐ ไร่ กำหนดเป็นพื้นที่ชลประทาน จำนวน ๑๑๙,๔๗๐ ไร่ ในเขตอำเภอลองหลวงนั้นไม่มีเขื่อนขนาดใหญ่หรืออ่างเก็บน้ำขนาดกลางเพราะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม แต่มีระบบชลประทานขนาดใหญ่ที่เป็นโครงข่ายหลัก คือ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษายันนาท-ป่าสักเป็นโครงการหลักในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ โดยรับน้ำมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสัก ผ่านคลองซอยต่างๆ (คลอง ๑-๓๐) เพื่อส่งให้กับพื้นที่การเกษตรในจังหวัดปทุมธานี รวมถึงอำเภอลองหลวง และต่อเนื่องไปจนถึงจังหวัดสระบุรี ซึ่งอำเภอลองหลวงนั้นเป็นส่วนหนึ่งของโครงการนี้โดยตรง อาทิ คลองระพีพัฒน์แยกใต้ และคลองส่งน้ำต่างๆ อำเภอลองหลวง มีประตูระบายน้ำและสถานีสูบน้ำกระจายตัวอยู่ตามคลองต่างๆ เพื่อควบคุมระดับน้ำและสูบน้ำเข้าสู่พื้นที่การเกษตรโดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง เช่น ประตูระบายน้ำคลอง ๕, คลอง ๖, คลอง ๗ เป็นต้น ซึ่งทำหน้าที่ระบายน้ำให้กับคลองซอยย่อยต่อไป นอกจากนี้อำเภอลองหลวง มีสระเก็บน้ำขนาดใหญ่ จำนวน ๒ แห่ง ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของมูลนิธิชัยพัฒนา ร่วมกับกรมชลประทาน ได้แก่

๑) โครงการสระเก็บน้ำพระราม ๙ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๒ ตำบลคลองห้า อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น ๒,๘๒๗ ไร่ ๒ งาน ๑๐ ตารางวา ซึ่งประกอบด้วย สระเก็บน้ำ จำนวน ๒ สระ โดยสระเก็บน้ำที่ ๑ พื้นที่ประมาณ ๗๙๐ ไร่ ความจุประมาณ ๖ ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อรับน้ำ

จากคลองระบายน้ำรังสิต ๖ ส่วนสระเก็บน้ำที่ ๒ พื้นที่ประมาณ ๑,๗๙๐ ไร่ ความจุประมาณ ๑๑.๑๐ ล้าน ลูกบาศก์เมตร เพื่อรับน้ำจากคลองระบายน้ำรังสิต ๕ โดยพื้นที่รอบสระเก็บน้ำประมาณ ๑๓ กิโลเมตร ซึ่งโครงการ สระเก็บน้ำพระราม ๙ แห่งนี้ ก่อเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อประชาชน โดยเฉพาะในเขตจังหวัดปทุมธานี ปริมณฑล และกรุงเทพมหานคร เป็นแหล่งเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่สำคัญ เพื่อส่งน้ำช่วยเหลือพื้นที่ทำนาปรังและกิจกรรม การเกษตรบริเวณดังกล่าวในช่วงฤดูแล้ง ส่วนในช่วงฤดูน้ำหลากยังสามารถเก็บกักน้ำส่วนหนึ่งเพื่อช่วยบรรเทา ปัญหาคูทกภัยในเขตพื้นที่ตอนล่าง อีกทั้งช่วยบรรเทาปัญหาน้ำเน่าเสียตามคลองและชุมชนบางแห่ง โดยการปล่อย น้ำจากสระเก็บน้ำไปชะล้างเจือจางการเน่าเสีย และผลักดันให้น้ำเสียระบายออกไป

๒) โครงการขยายผลสระเก็บน้ำพระราม ๙ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยได้รับมอบจาก บริษัท พกษา เรียลเอสเตท จำกัด (มหาชน) จำนวน ๑๔๔ ไร่ ๓ งาน ๕๕.๔ ตารางวา ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๒ ตำบลคลองสาม อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

- โครงการชลประทานขนาดเล็ก

โครงการขนาดเล็กในพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นระบบท่อส่งน้ำหรือสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าที่ช่วย กระจายน้ำจากคลองสายหลักเข้าสู่พื้นที่การเกษตรของหมู่บ้านต่างๆ สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า มีจำนวนมากที่ได้รับ การสนับสนุนจากกรมชลประทานหรือหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อยกระดับน้ำจากคลองส่งน้ำสายหลักเข้าสู่คลองซอย (คลองระบายน้ำ) หรือส่งเข้าทุ่งนาโดยตรง เนื่องจากพื้นที่บางช่วงมีระดับต่ำกว่าหรือสูงกว่าคลองส่งน้ำ ทำให้ต้อง อาศัยการสูบน้ำเข้าช่วย และมีการขุดลอกคลองและปรับปรุงคลองระบายน้ำในตำบลต่างๆ เพื่อกระจายน้ำในทุก ตำบล เพื่อให้การระบายน้ำและการส่งน้ำมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

- แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

อำเภอกลองหลวงมีพื้นที่การเกษตรอยู่ในเขตชลประทานทั้งหมด แต่ก็ยังมีพื้นที่การเกษตรที่อยู่ ปลายน้ำหรือพื้นที่สูงที่อาจได้รับน้ำไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งหรือช่วงที่น้ำเค็มรุกล้ำ แหล่งน้ำในไร่นาจึงมี ความสำคัญ เช่น สระน้ำในไร่นา ของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลคลองห้า คลองหก และคลองเจ็ด ซึ่งเป็นพื้นที่ เกษตรกรรมหนาแน่น (ปลูกพืช ผัก ผลไม้) ได้ขุดสระน้ำประจำแปลงเกษตรของตนเอง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้เป็น แหล่งน้ำสำรองสำหรับปลูกพืชทนแล้งหรือพืชผักในช่วงฤดูแล้ง สำหรับคลองซอยและลำรางสาธารณะ เป็นคลอง ธรรมชาติหรือคลองขุดเล็กๆ ที่เชื่อมต่อระหว่างคลองส่งน้ำหลัก (คลอง ๑-๗) ก็ถือเป็นแหล่งน้ำสำคัญ โดยเฉพาะ ในช่วงที่ยังมีน้ำหลงเหลืออยู่ แต่จะต้องพึ่งพาฝนหรือการสูบจากคลองใหญ่เป็นหลัก

- บ่อน้ำบาดาล

ตารางที่ ๕ ข้อมูลบ่อน้ำบาดาล อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ที่	ตำบล	ด้านการเกษตร (บ่อ)	ด้านอุปโภค - บริโภค (บ่อ)	รวม (บ่อ)
๑	คลองหนึ่ง	-	๘	๘
๒	คลองสอง	-	๒	๒
๓	คลองสาม	-	๓	๓
๔	คลองสี่	-	๖	๖
๕	คลองห้า	-	๘	๘
๖	คลองหก	-	๖	๖
๗	คลองเจ็ด	-	๒	๒
รวม		-	๓๕	๓๕

ที่มา : <https://agri-map-online.moac.go.th/>, พ.ศ. ๒๕๖๔

๖. การใช้ประโยชน์ที่ดิน

อำเภอคลองหลวง มีการใช้ประโยชน์ที่ดินจากฐานข้อมูลกรมพัฒนาที่ดิน ปี ๒๕๖๒-๒๕๖๕ รายละเอียดตามตารางที่ ๑๕ แสดงการใช้ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน

ตารางที่ ๖ แสดงการใช้ที่ดิน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ประเภท	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	๘.๖๒	๐
ทุ่งหญ้าและโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	๑๔.๘	๐.๐๑
ไม้ยืนต้น	๔๕๔.๑๔	๐.๒๔
พืชไร่	๗๐๓.๒๔	๐.๓๗
สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	๓๓๐๐.๗	๑.๗๓
พืชสวน	๔๓๗๓.๘๑	๒.๓
ไม้ผล	๕๑๖๗.๓๔	๒.๗๑
พื้นที่น้ำ	๖๒๕๘.๖๒	๓.๒๙
พื้นที่ลุ่ม	๑๘๔๖๘.๙	๙.๗
พื้นที่เปิดเตล็ด	๑๘๔๙๕.๗๓	๙.๗๒
พื้นที่นา	๖๐๒๙๘.๒๕	๓๑.๖๘
พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	๗๒๗๙๙.๙๔	๓๘.๒๕

ที่มา กรมพัฒนาที่ดิน, <http://agri-map-online.moac.go.th/>, พ.ศ.๒๕๖๘

ภาพที่ ๔ แผนที่แสดงการใช้ที่ดิน อำเภอคลองหลวง
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน <http://agri-map-online.moac.go.th/>, ๒๕๖๘

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

๑. ข้อมูลสินค้าเกษตรที่สำคัญ

อำเภอคลองหลวงพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจหลัก ได้แก่ ข้าว มีพื้นที่ปลูกมากจำนวน ๓๖,๐๓๕.๕๑ ไร่ รองลงมาคือไม้ผล มีพื้นที่ปลูกจำนวน ๑,๖๒๔.๓๗ ไร่ และไม้ยืนต้น มีพื้นที่ปลูกจำนวน ๑,๒๘๑.๗๓ ไร่ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ปลูกพืชผัก ไม้ประดับ พืชไร่ สมุนไพรและไม้ดอก

ตารางที่ ๗ แสดงพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอคลองหลวง

ตำบล	พื้นที่ทั้งหมด	ข้าว (ไร่)	พืชไร่ (ไร่)	พืชผัก (ไร่)	ไม้ดอก (ไร่)	ไม้ประดับ (ไร่)	ไม้ผล (ไร่)	ไม้ยืนต้น (ไร่)	สมุนไพร (ไร่)	รวมพื้นที่การเกษตรทั้งหมด
คลองหนึ่ง	๓๙,๓๗๕	๑,๒๔๒.๙๑	๐	๒๑.๒๕	๙.๙๕	๐.๕	๘๔.๕	๙๙.๕	๐	๑,๔๕๘.๖๑
คลองสอง	๒๙,๘๓๔.๓๗	๙๐๖.๗๔	๐	๐.๗๕	๑๒	๑๓.๗๕	๕๕.๗๕	๑๔	๓.๗๕	๑,๐๐๖.๗๔
คลองสาม	๓๐,๐๐๐	๓,๐๓๕.๕๑	๑๔.๕๐	๙.๓๘	๒๐.๑๕	๒๙๓.๙๒	๑๒๕.๔๗	๑๐๔.๒๕	๗๖.๖๓	๓,๖๗๙.๘๐
คลองสี่	๒๘,๐๐๐	๘,๓๖๖.๘๓	๑๙๔.๖	๑๐๖.๗๕	๒๙.๕	๖๕.๐๓	๒๔๒.๕๓	๕๑๐.๖	๑๒	๙,๕๒๗.๘๔
คลองห้า	๒๕,๙๔๘.๑๓	๖,๘๗๗.๖๓	๔๔	๒๔๒	๑	๘๑	๖๑๑.๕	๑๑๗.๑๒๕	๙.๒๕	๗,๙๘๓.๕๑
คลองหก	๒๓,๖๘๗.๕	๑๐,๑๒๙.๘๙	๑๐๐.๒๕	๑๐๗.๓๘	๒๘.๕	๘๗.๖๔	๒๗๙.๘๗	๒๗๖.๒๕	๔.๕	๑๑,๐๑๔.๒๙
คลองเจ็ด	๑๓,๑๒๕	๕๕๗๖	๑๐.๘๘	๓๓๖.๒๘๕	๑๗.๒๕	๖๕.๖๓	๒๒๔.๗๕	๑๖๐	๒๖.๕	๖,๓๑๓.๒๙
รวม	๑๘๖,๙๗๐	๓๖,๐๓๕.๕๑	๓๖๔.๒๓	๘๑๙.๗๙	๑๑๘.๓๕	๖๐๗.๔๗	๑๖๒๔.๓๗	๑๒๘๑.๗๓	๑๓๒.๖๓	๔๐,๙๘๔.๐๗

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอคลองหลวง ,พ.ศ.๒๕๖๘

๒. สินค้าเอกลักษณ์ประจำถิ่น/สินค้า GI

สินค้าเกษตรที่ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ของจังหวัดปทุมธานี มีสินค้าเกษตรที่ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) จากกรมทรัพย์สินทางปัญญา จำนวน ๓ ชนิด ได้แก่

๑) ข้าวหอมปทุมธานี

ข้าวหอมปทุมธานี ได้รับการประกาศจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา ทะเบียนเลขที่ สข ๖๔๑๐๐๑๖๒ ประกาศไว้ ณ วันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ให้ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) โดยมีผลตั้งแต่วันที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียน ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐

ข้าวหอมปทุมธานี (Khao Hom Pathum Thani หรือ Pathum Thani Hom Pathum Rice) หมายถึง ข้าวเปลือก ข้าวกล้อง และข้าวขาว ที่แปรรูปมาจากข้าวพันธุ์ปทุมธานี ๑ ที่มีเปลือกข้าวสีฟาง รูปทรงเมล็ดข้าว เรียว ยาว จมูกข้าวเล็ก เนื้อเมล็ดข้าวมีสีขาวนวล ผิวค่อนข้างมัน เมื่อหุงสุกแล้ว ข้าวนุ่มค่อนข้างเหนียว และมีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ปลูกและผลิตในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

อำเภอคลองหลวง มีเกษตรกรที่ได้รับรอง GI ข้าวหอมปทุม จำนวน ๑ ราย คือ นายไพโรจน์ ตะเพียนทอง เกษตรกรตำบลคลองสาม ปลูกข้าวปทุมธานี ๑ พื้นที่ ๑๐ ไร่

๒) กล้วยหอมทองปทุม

กล้วยหอมทองปทุม ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) จากกรมทรัพย์สินทางปัญญา ทะเบียนเลขที่ สข ๖๓๑๐๐๑๓๖ ประกาศไว้ ณ วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓ ให้ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) โดยมีผลตั้งแต่วันที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียน ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐

กล้วยหอมทองปทุม (Hom Thong Pa-Thum Banana/Kluay Hom Thong Pa-Thum) หมายถึง กล้วยหอมทองที่มีผลใหญ่ยาว หน้าตัดค่อนข้างกลม ปลายคอดเล็กน้อย ผิวนวล เปลือกบาง ผลดิบสีเขียว นวล ผลสุกสีเหลืองทองนวล เนื้อเหนียวแน่น รสชาติหอมหวาน ปลูกในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

อำเภอคลองหลวง มีเกษตรกรที่ได้รับรอง GI กล้วยหอมทองปทุม จำนวน ๑ ราย คือ นายอาร์ณ ทิพาพงษ์ภักดิ์ เกษตรกรตำบลคลองห้า ปลูกกล้วยหอมทอง พื้นที่ ๔๐ ไร่

๓) เตยหอมปทุม

เตยหอมปทุม ได้รับการประกาศจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทะเบียนเลขที่ สข ๖๘๑๐๐๒๔๙ ประกาศไว้ ณ วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๘ โดยมีผลตั้งแต่วันที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียน ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๖

เตยหอมปทุม หรือ Pathum Pandan หรือ Toey Hom Pathum หมายถึง เตยหอมที่มีใบกว้าง และยาว ผิวใบมันเงา สีเขียวอ่อนถึงเขียวเข้ม กอใหญ่ กากใบของใบนี้เมื่อดัดหรือขยี้ใบจะมีกลิ่นหอม เมื่อนำใบมาต้มน้ำจะได้ น้ำสีเขียวเข้มและมีกลิ่นหอมมาก ซึ่งมีขอบเขตพื้นที่การผลิตครอบคลุมจังหวัดปทุมธานี

อำเภอคลองหลวง มีพื้นที่ปลูกเตยหอม ประมาณ ๒๖๐ ไร่ และมีแปลงใหญ่เตยหอม หมู่ที่ ๑๓ ตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง ซึ่งมีสมาชิกแปลงใหญ่เตยหอม และเกษตรกรผู้สนใจ สมัครเพื่อขอรับรอง GI จำนวน ๑๑ ราย อยู่ระหว่างดำเนินการ

ข้อมูลด้านสังคม

๑. ข้อมูลเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร

๑.๑ เกษตรกร

- ครั้วเรือนและประชากร

อำเภอคลองหลวง มีจำนวนครั้วเรือน ๒๐๕,๕๑๗ ครั้วเรือน มีประชากรทั้งสิ้น ๓๐๖,๕๑๓ คน

แบ่งเป็นชาย ๑๔๔,๐๘๗ คน หญิง ๑๖๒,๔๒๖ คน

ตารางที่ ๘ แสดงจำนวนประชากร และจำนวนครั้วเรือน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปี ๒๕๖๘

ตำบล	จำนวนหมู่ ทั้งหมด	จำนวน ครั้วเรือน	ครั้วเรือน เกษตรกร	จำนวนประชากร		
				ชาย	หญิง	รวม
คลองหนึ่ง	๒๐	๙๕,๓๕๗	๗๗	๔๔,๘๘๙	๕๑,๙๕๕	๙๖,๘๔๔
คลองสอง	๑๕	๓๑,๐๐๒	๗๙	๒๕,๑๙๙	๒๘,๓๑๒	๕๓,๕๑๑
คลองสาม	๑๖	๔๔,๐๓๔	๓๕๕	๔๔,๕๕๘	๕๐,๕๘๘	๙๕,๑๔๖
คลองสี่	๑๖	๑๒,๕๒๒	๕๙๑	๑๑,๖๔๔	๑๒,๙๒๘	๒๔,๕๗๒
คลองห้า	๑๖	๙,๔๒๙	๖๓๘	๘,๒๘๖	๘,๘๑๓	๑๗,๐๙๙
คลองหก	๑๔	๙,๑๙๐	๖๖๑	๖,๙๙๗	๗,๖๑๐	๑๔,๖๐๗
คลองเจ็ด	๙	๓,๙๘๓	๕๙๔	๓,๗๖๑	๔,๐๒๙	๗,๗๙๐
รวมทั้งสิ้น	๑๐๖	๒๐๕,๕๑๗	๒,๙๙๕	๑๔๕,๓๓๔	๑๖๑,๒๓๕	๓๐๖,๕๖๙

ที่มา: ระบบสถิติทางการทะเบียน กรมการปกครอง <https://stat.bora.dopa.go.th/> ; ๒๕๖๘

และสำนักงานเกษตรอำเภอคลองหลวง, ๒๕๖๘

- หัวหน้าครั้วเรือนเกษตรกรจำแนกตามอายุ

อำเภอคลองหลวง มีครั้วเรือนเกษตรกร จำนวน ๕,๕๗๒ ครั้วเรือน โดยมีหัวหน้าครั้วเรือน เกษตรกรอายุระหว่าง ๔๖-๕๕ ปี จำนวน ๑,๗๔๔ ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๓๐ รองลงมาอายุระหว่าง ๕๖-๖๕ ปี จำนวน ๑,๕๔๐ ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๖๔ อายุ ๖๕ ปีขึ้นไป จำนวน ๑,๐๘๘ ครั้วเรือน คิดเป็น ร้อยละ ๑๙.๖๐ อายุระหว่าง ๓๖-๔๕ ปี จำนวน ๘๖๙ ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๖๐ อายุ ๒๖-๓๕ ปี จำนวน ๒๙๖ ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ ๕.๓๑ และอายุระหว่าง ๑๘-๒๕ ปี จำนวน ๓๑ ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๖ ตามลำดับ

ตารางที่ ๙ แสดงหัวหน้าครั้วเรือนจำแนกตามอายุ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ช่วงอายุ (ปี)	ครั้วเรือน	ร้อยละ
๖๕ ปีขึ้นไป	๑,๐๘๘	๑๙.๖๐
๕๖ - ๖๕ ปี	๑,๕๔๐	๒๗.๖๔
๔๖ - ๕๕ ปี	๑,๗๔๔	๓๑.๓๐
๓๖ - ๔๕ ปี	๘๖๙	๑๕.๖๐
๒๖ - ๓๕ ปี	๒๙๖	๕.๓๑
๑๘ - ๒๕ ปี	๓๑	๐.๕๖
รวม	๕,๕๗๒	๑๐๐.๐๐

ที่มา : http://www.aiu.doae.go.th/bi_report/bi_report๑/ พ.ศ.๒๕๖๘

- ลักษณะการประกอบอาชีพ

อำเภอคลองหลวงมีเกษตรกรที่ประกอบอาชีพหลักส่วนใหญ่เป็นการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก จำนวน ๓,๘๙๔ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๘๙ และประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นรอง จำนวน ๑,๖๗๘ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑๑

ตารางที่ ๑๐ แสดงลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกร อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ลักษณะการประกอบอาชีพ	ครัวเรือน	ร้อยละ
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก	๓,๘๙๔	๖๙.๘๙
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นรอง	๑,๖๗๘	๓๐.๑๑

ที่มา : http://www.aiu.doae.go.th/bi_report/bi_report๑/ พ.ศ. ๒๕๖๘

- ลักษณะการถือครองที่ดิน

ลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกรอำเภอคลองหลวง ส่วนใหญ่เกษตรกรเป็นเจ้าของเอง จำนวน ๑,๑๒๖ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๔๑ รองลงมา คือเช่า จำนวน ๙๔๕ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๗๙ และอื่นๆ (ที่สาธารณะประโยชน์, ทำฟรี) จำนวน ๓๐๔ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๘๐ ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๑ แสดงลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกร อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ลักษณะการถือครอง*	ครัวเรือน	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
เกษตรกรเป็นเจ้าของเอง	๑,๑๒๖	๑๗,๗๕๐.๐๐	๔๗.๔๑
เช่า	๙๔๕	๒๘๓๖๖.๐๐	๓๙.๗๙
อื่นๆ (ที่สาธารณะประโยชน์, ทำฟรี)	๓๐๔	๕๖๘๘.๐๐	๑๒.๘๐
รวม **	๒,๑๐๑	๕๑,๘๐๔.๐๐	

หมายเหตุ * ข้อมูลตามที่ตั้งแปลง เฉพาะครัวเรือนที่แจ้งปรับปรุงกิจกรรมการเกษตรในแต่ละปี

** เกษตรกรบางส่วนมีการถือครองในทุกลักษณะ

ที่มา : http://www.aiu.doae.go.th/bi_report/bi_report๑/#tabs๓, พ.ศ. ๒๕๖๘

- ประเภทเอกสารสิทธิ์ (เฉพาะเกษตรกรเป็นเจ้าของ)

เกษตรกรอำเภอคลองหลวง มีการถือครองที่ดินแบบเอกสารสิทธิ์ประเภทโฉนด/นส.ทุกประเภท จำนวน ๖๑๔ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๔๐ รองลงมาคือเอกสารสิทธิ์ประเภท สป.ก. จำนวน ๖๒๓ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๑๒ ประเภทเอกสารสิทธิ์อื่น/ไม่มีเอกสารสิทธิ์ จำนวน ๖ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๐.๔๘ และประเภทหนังสือรับรองของหน่วยงาน จำนวน ๐ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๐.๐๐ ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๒ แสดงลักษณะประเภทเอกสารสิทธิ์ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ประเภทเอกสารสิทธิ์ (เฉพาะเกษตรกรเป็นเจ้าของ)				รวม
โฉนด/นส.ทุกประเภท	ส.ป.ก. ทุกประเภท	หนังสือรับรอง ของหน่วยงาน	เอกสารสิทธิ์ อื่นๆ	
๕๗๒	๕๕๒	๐	๑๗	๑,๑๒๖

ที่มา : http://www.aiu.doae.go.th/bi_report/bi_report๑/#tabs๓, พ.ศ. ๒๕๖๗

- ประเพณีและวัฒนธรรม

ประเพณีและวัฒนธรรม สำหรับชาวพุทธ นอกจากจะทำบุญตักบาตรในวันพระและวันสำคัญทางศาสนาแล้ว ยังมีประเพณีทำบุญตามวันต่าง ๆ เช่น

- วันที่ ๑๓ - ๑๕ เมษายน ของทุกปี เป็นวันมหาสงกรานต์ หรือ วันขึ้นปีใหม่ของไทยและไทยรามัญ และสรงน้ำพระตามวัดต่าง ๆ ซึ่งทางวัดเป็นผู้กำหนด

- เดือนเจ็ด ประเพณีสลากภัตผลไม้ตามฤดูกาล ประชาชนจะนำผลไม้ที่เริ่มออกผลไปถวายพระตามวัดต่าง ๆ ถือเป็นการเอาฤกษ์เอาชัย

- เดือนสิบ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประชาชนจะทำข้าวต้มมัดไปทำบุญในวัด แรม ๑๕ ค่ำ วันสารทเดือนมาพระจะออกบิณฑบาตทางเรือ ๓ วัน ปัจจุบันทางเรือไม่สะดวกจึงไปทำบุญที่วัด

- ตักบาตรเทโว จะทำในเทศกาลออกพรรษา

๑.๒ องค์กรและสถาบันเกษตรกร

๑) กลุ่มเกษตรกร/สถาบัน

อำเภอคลองหลวงมีกลุ่มเกษตรกร/สถาบันเกษตรกร ดังนี้ กลุ่มแปลงใหญ่ ๕ กลุ่ม จำนวนสมาชิก ๔๐๔ ราย วิสาหกิจชุมชน ๔๗ แห่ง เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ๒ แห่ง จำนวนสมาชิก ๕๗๗ ราย กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ๖ กลุ่ม จำนวนสมาชิก ๗๖ ราย กลุ่มยุวเกษตรกร ๔ กลุ่ม จำนวนสมาชิก ๗๕ ราย กลุ่มส่งเสริมอาชีพ ๗ กลุ่ม จำนวนสมาชิก ๑๓๕ ราย และศูนย์ข้าวชุมชน ๕ ศูนย์ จำนวนสมาชิก ๑๐๐ ราย

ตารางที่ ๑๓ แสดงจำนวนและสมาชิกสถาบันเกษตรกรอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ตำบล	กลุ่มแปลงใหญ่		วิสาหกิจชุมชน		กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร		กลุ่มยุวเกษตรกร		กลุ่มส่งเสริมอาชีพ		ศูนย์ข้าวชุมชน	
	กลุ่ม	ราย	แห่ง	ราย	กลุ่ม	ราย	กลุ่ม	ราย	กลุ่ม	ราย	ศูนย์	ราย
คลองหนึ่ง	-	-	๑๘	๒๕๔			-	-	๑	๑๔	๑	๑๔
คลองสอง	๑	๑๐๗	๘	๖๕	๑	๑๙	-	-	๑	๑๗	๑	๑๗
คลองสาม	๑	๓๗	๖	๕๐	๑	๑๑	-	-	๑	๒๐	๑	๒๐
คลองสี่	๑	๑๗๔	๕	๖๐	๑	๑๐	๑	๒๑	๒	๓๙	๑	๑๙
คลองห้า	-	-	๒	๒๖	๑	๑๐	๑	๑๗	๑	๓๐	๑	๓๐
คลองหก	๑	๔๕	๕	๕๕	๑	๑๕	๑	๑๙	๑	๑๕	-	-
คลองเจ็ด	๑	๔๑	๖	๗๔	๑	๑๑	๑	๑๘	-	-	-	-
รวม	๕	๔๐๔	๔๙	๕๘๔	๖	๗๖	๔	๗๕	๗	๑๓๕	๕	๑๐๐

- จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ลงทะเบียน OTOP ของอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามผลิตภัณฑ์

อำเภอคลองหลวง มีผลิตภัณฑ์ที่ลงทะเบียน OTOP รวมทั้งหมด ๔๐๘ ผลิตภัณฑ์ โดยจำแนกตามประเภทผลิตภัณฑ์ ได้แก่ อาหาร ๑๔๒ ผลิตภัณฑ์ เครื่องดื่ม ๔๔ ผลิตภัณฑ์ ของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก ๗๙ ผลิตภัณฑ์ ผ้าและเครื่องแต่งกาย ๓๐ ผลิตภัณฑ์ และสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร ๑๑๓ ผลิตภัณฑ์

ตารางที่ ๑๔ จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ลงทะเบียน OTOP ของอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามผลิตภัณฑ์

ประเภทผลิตภัณฑ์	จำนวน
๑. อาหาร	๑๔๒
๒. เครื่องดื่ม	๔๔
๓. ของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก	๗๙
๔. ผ้าและเครื่องแต่งกาย	๓๐
๕. สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร	๑๑๓
รวม	๔๐๘

ที่มา : <https://otop.cdd.go.th/report>, พ.ศ. ๒๕๖๙

- ข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอคลองหลวง

อำเภอคลองหลวง มีวิสาหกิจชุมชน ๕๐ แห่ง เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ๒ แห่ง จำนวนสมาชิก

๕๘๔ ราย

ตารางที่ ๑๕ แสดงข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ที่	ชื่อ	ที่ตั้ง	สินค้าหรือบริการ
๑	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรน้ำพริกคู่ครัวไท	หมู่ที่ ๑๖ ตำบลคลองสี่	ผลิตน้ำพริกสำเร็จรูปทุกชนิด
๒	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแก้วนิมิตร	หมู่ที่ ๔ ตำบลคลองหนึ่ง	แช่อิ่มผลไม้ตามฤดูกาล, เนื้อแดดเดียว, เขียนภาพบนกระถาง, น้ำพริกสำเร็จรูป
๓	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคลองสี่	หมู่ที่ ๑ ตำบลคลองสี่	คูกี้กึ่งา, ทองม้วน, โดนัทเนยสด, ตะลิงปลิงแช่อิ่ม, มะม่วงแช่อิ่ม, สับปะรดกวน, เค้กเนยสด
๔	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มอาชีพผลิตรองเท้าหนังแท้สหกรณ์ไทยพัฒนาชุมชนจำกัด	หมู่ที่ ๓ ตำบลคลองหนึ่ง	รองเท้าหนังแท้
๕	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยเม็ดแปรรูปข้าว และแปรรูปผลผลิตการเกษตรตำบลคลองเจ็ด	หมู่ที่ ๙ ตำบลคลองเจ็ด	แปรรูปข้าวเดือนละประมาณ ๑ ตัน, ผลิตปุ๋ยเม็ดอินทรีย์ชีวภาพ ประมาณเดือนละ ๑ ตัน, น้ำพริก, ปลาจ๋าและปลาเค็ม, ปลาสด, ผักปลอดภัย
๖	วิสาหกิจชุมชนทรัพย์สำราญ	หมู่ที่ ๖ ตำบลคลองสาม	ขนมไทย, ตัดเย็บเสื้อผ้า, ศิลปประดิษฐ์ตุ๊กตาผ้า, เย็บผ้าฉนวน เครื่องนอน
๗	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเพาะเห็ดตำบลคลองเจ็ด	หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองเจ็ด	การเพาะเห็ด / ขายก้อนเชื้อเห็ด / ขายเห็ดสด

ที่	ชื่อ	ที่ตั้ง	สินค้าหรือบริการ
๘	วิสาหกิจชุมชนเกษตรปลอดภัย ตำบลคลองห้า	หมู่ที่ ๒ ตำบลคลองห้า	ผลิตพืชผักปลอดภัย, ผลิตปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพ, ผลิตสารไล่แมลงสมุนไพร, ผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก, ผลิตอาหารน้ำพริกเผา
๙	วิสาหกิจชุมชนแปลงนายายฟุ้ง	หมู่ที่ ๘ ตำบลคลองสี่	ข้าวสารบรรจุถุง, ผลไม้สด อินทรี, ผักสด อินทรี
๑๐	วิสาหกิจชุมชนจิตอาสา พัฒนาการเกษตรเพื่อสุขภาพ-ปทุมธานี	หมู่ที่ ๒ ตำบลคลองสี่	กิงพันธุ์, ผลไม้, ผลไม้, ไม้ประดับบรรจุถุง, พืชสวนครัว, พืชสมุนไพร, ปุ๋ยน้ำที่ทำจากขี้
๑๑	วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตหมู่ ๘ ตำบลคลองหก	หมู่ที่ ๘ ตำบลคลองหก	ไข่เค็ม, ขนมไทย, แคนหมู น้ำพริกหนุ่ม, เครื่องปั้นดินเผา /เซรามิก /แกะสลักไม้, น้ำยาล้างจาน
๑๒	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสาน พฤษภา ปี	หมู่ที่ ๔ ตำบลคลองสาม	จักสานจากพลาสติก เช่น ตะกร้า พัด กระเป๋า, จักสานจากวัสดุอื่นๆ เช่น ตะกร้า พัด กระเป๋า, จักสานจากหวาย เช่น ตะกร้า พัด กระเป๋า
๑๓	วิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูป ปทุมพัฒนา	หมู่ที่ ๓ ตำบลคลองเจ็ด	แปรรูปสมุนไพร, พริกแกง
๑๔	วิสาหกิจชุมชนปทุมก้าวหน้า	หมู่ที่ ๙ ตำบลคลองสาม	ผลิตและจำหน่ายสมุนไพรที่ใช้ทำเครื่องสำอาง, ผักอบแห้ง, ผลไม้อบแห้ง, สมุนไพรอบแห้ง, บดผง, ผลิตและจำหน่ายเครื่องจักรที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร, ผลิตและจำหน่าย อุปกรณ์ เครื่องมือ และวัสดุทางการเกษตร, ให้บริการจัดสอนแสดง แข่งขันศิลปะไทย
๑๕	วิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่เตยหอมคลองสาม	หมู่ที่ ๑๓ ตำบลคลองสาม	ขายหน่อเตย ต้นเตย ใบเตย
๑๖	วิสาหกิจชุมชนนาแปลงใหญ่ข้าว หมู่ ๑๓๓.คลองหก	หมู่ที่ ๑๓ ตำบลคลองหก	ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว, แปรรูปข้าวเปลือก สีข้าว ทำข้าวสาร, พืชผักสวนครัว, ปลุกหญ้าเนเปียร์
๑๗	วิสาหกิจชุมชนนาแปลงใหญ่ข้าว คลองสี่	หมู่ที่ ๑๖ ตำบลคลองสี่	ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว
๑๘	วิสาหกิจชุมชนคนรักสมุนไพร คลองหนึ่ง	หมู่ที่ ๑๔ ตำบลคลองหนึ่ง	ปลูกพืชสมุนไพร, แปรรูปสมุนไพรฟ้าทะลายโจร
๑๙	วิสาหกิจชุมชนวรดิษฐ์	หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองสอง	ปลูกกัญชาตามใบอนุญาตเลขที่ ปท ๑/๒๕๖๕ (ป)

ที่	ชื่อ	ที่ตั้ง	สินค้าหรือบริการ
๒๐	วิสาหกิจชุมชนเฉลิมพระเกียรติ ม.๗ พัฒนา	หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองเจ็ด	เห็ดนางฟ้าภูฐาน, ตะไคร้, ปลุกข้าวสังขยา, เลี้ยงปลา, ปลุกต้นชี้เหล็ก ทำใบชี้เหล็กต้ม, พืชผักสวนครัว, ปลุกผลไม้ต่างๆ
๒๑	วิสาหกิจชุมชนรอยยิ้มไทย	หมู่ที่ ๑๓ ตำบลคลองหนึ่ง	ปลุกและจำหน่ายพืชสมุนไพร, ปลุกและจำหน่ายพืชผักสวนครัว, สมุนไพรอบแห้ง
๒๒	วิสาหกิจชุมชนวิถีชีวิตเกษตร	หมู่ที่ ๒ ตำบลคลองเจ็ด	ชาขงผงกล้วยดิบ, ชาขงผงหัวปลี, ชาขงผง ตะไคร้, ชาขงเตย, ชาขงมะตูม, ชาขงหญ้าหวาน, ตะไคร้กำจัดกลิ่น, ร้านค้าชุมชน
๒๓	วิสาหกิจชุมชนตะวันออก ๒๓ คลองห้า	หมู่ที่ ๘ ตำบลคลองห้า	เห็ดสด, ผักสลัด และผักอื่นๆ, น้ำพริกปลาตุ๋น, เห็ดแปรรูป, น้ำสมุนไพร เช่น ใบบัวบก, ฟ้าทะลายโจร, มะม่วงแช่อิ่ม, ปลุกพืชสมุนไพร, ดินปลุกต้นไม้จากก้อนเห็ดเก่า
๒๔	วิสาหกิจชุมชนร่มเย็นร่มใจ	หมู่ที่ ๑ ตำบลคลองหนึ่ง	ตู้น้ำมันหยอดเหรียญ
๒๕	วิสาหกิจชุมชนพัฒนาราชธานี	หมู่ที่ ๑๗ ตำบลคลองหนึ่ง	น้ำยาอเนกประสงค์
๒๖	วิสาหกิจชุมชนร่มเย็นร่มริน	หมู่ที่ ๑ ตำบลคลองหนึ่ง	ตู้อบผ้า ตู้ซักผ้า หยอดเหรียญ
๒๗	วิสาหกิจชุมชนพัฒนาคุณพระ	หมู่ที่ ๖ ตำบลคลองหนึ่ง	ตู้กดน้ำดื่ม ตู้เครื่องดื่ม หยอดเหรียญ, เครื่องซักผ้า อบผ้า หยอดเหรียญ
๒๘	วิสาหกิจชุมชนรอบโรงไฟฟ้า ปทุมธานี ๑	หมู่ที่ ๑๗ ตำบลคลองหนึ่ง	บริการซ่อมบำรุงเครื่องหยอดเหรียญอัตโนมัติ
๒๙	วิสาหกิจชุมชนอยู่สบายพรพี	หมู่ที่ ๑๕ ตำบลคลองหนึ่ง	ตู้น้ำ ตู้ซักผ้า ตู้อบผ้า หยอดเหรียญอัตโนมัติ
๓๐	วิสาหกิจชุมชนปากทางไวก้อ๋ฮั่ว	หมู่ที่ ๓ ตำบลคลองหนึ่ง	ตู้น้ำมันหยอดเหรียญ
๓๑	วิสาหกิจชุมชนมั่นคงพัฒนา	หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองสอง	เครื่องซักผ้าหยอดเหรียญ ตู้น้ำหยอดเหรียญ
๓๒	วิสาหกิจชุมชนสวนช่อทิพย์ประดู่แดง	หมู่ที่ ๑ ตำบลคลองสอง	น้ำแข็งสมุนไพร, น้ำดื่มบรรจุขวด, ผักสวนครัว
๓๓	วิสาหกิจชุมชนลุงมนฟาร์ม เกษตรคนเมือง	หมู่ที่ ๔ ตำบลคลองหก	แปรรูปวัสดุจากธรรมชาติ ผ้าจากผักตบชวา, แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กล้วยฉาบ, ผักปลอดสารพิษ, แคคตัส
๓๔	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร ชุมชนพฤษา ๑๓	หมู่ที่ ๔ ตำบลคลองสาม	ผลิตภัณฑ์ เช่น ยาต้ม ยาหม่อง น้ำมันเหลือง สบู่
๓๕	วิสาหกิจชุมชนโฮมเพลสพัฒนา	หมู่ ๗ ตำบลคลองสอง	บริการตู้่น้ำหยอดเหรียญอัตโนมัติ

ที่	ชื่อ	ที่ตั้ง	สินค้าหรือบริการ
๓๖	วิสาหกิจชุมชนคนรักบ้านคลองสาม	หมู่ที่ ๔ ตำบลคลองสาม	พวงหรีด, เหยื่อโยธยาน, ของชำร่วย งานบวช งานแต่ง งานศพ
๓๗	วิสาหกิจชุมชนราชพฤกษ์ สุขใจ	หมู่ที่ ๑๔ ตำบลคลองหนึ่ง	บริการตู้จำหน่ายเครื่องดื่มอัตโนมัติ
๓๘	วิสาหกิจชุมชนเอื้อ ๔๔ พัฒนา	หมู่ที่ ๑๐ ตำบลคลองหนึ่ง	ตู้จำหน่ายเครื่องดื่มอัตโนมัติ
๓๙	วิสาหกิจชุมชนคลองหลวง เพิ่มพูน	หมู่ที่ ๑๗ ตำบลคลองหนึ่ง	บริการตู้จำหน่ายเครื่องดื่มอัตโนมัติ, บริการเครื่องซักผ้าหยอดเหรียญ, บริการเครื่องผลิตน้ำแข็งหลอดอัตโนมัติ
๔๐	วิสาหกิจชุมชนบ้านบางหวายพัฒนา	หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองสอง	บริการตู้หยอดเหรียญ
๔๑	วิสาหกิจชุมชนขนมหวานลำสนุ่น	หมู่ที่ ๑๓ ตำบลคลองสอง	บริการตู้จำหน่ายเครื่องดื่มอัตโนมัติ
๔๒	วิสาหกิจชุมชนเทพกฤษร ๔๕	หมู่ที่ ๑๕ ตำบลคลองหนึ่ง	บริการตู้จำหน่ายเครื่องดื่มอัตโนมัติ
๔๓	วิสาหกิจชุมชนเพชรร้อยล้าน	หมู่ที่ ๓ ตำบลคลองหนึ่ง	ตู้จำหน่ายเครื่องดื่ม, ตู้จำหน่ายเครื่องดื่ม
๔๔	วิสาหกิจชุมชนคุ้มผ้าพับรวมใจเป็นหนึ่ง	หมู่ที่ ๑๗ ตำบลคลองหนึ่ง	น้ำดื่มบรรจุขวด, ขนมไทย, ตู้จำหน่ายเครื่องดื่ม, บริการจัดอาหารนอกสถานที่
๔๕	วิสาหกิจชุมชนเกษตรแปรรูปหมู่ ๑๔	หมู่ที่ ๑๔ ตำบลคลองหก	ข้าวเกรียบเห็ด พืชฯ, ก้อนเชื้อเห็ด, ขนมต้ม ข้าวต้มมัด ขนมไส้ไส้, ทองเที่ยวเชิงเกษตร, ผักอบรมก้อนเชื้อเห็ด การแปรรูปเห็ด
๔๖	วิสาหกิจชุมชนบ้านรวมน้ำใจ	หมู่ที่ ๒ ตำบลคลองเจ็ด	ผักบุ้งไทย, จำหน่ายชะอม, จำหน่ายถั่วฝักยาว, จำหน่ายผลกล้วย, จำหน่ายมะเขือเปราะ, ต้มใบขี้เหล็ก, จำหน่ายตำลึง, ทำอาหารจากหัวปลี, จำหน่ายน้ำเต้า, จำหน่ายขนมไทย, จำหน่ายสายบัว
๔๗	วิสาหกิจชุมชนพฤษกรักษ์ไทย	หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองสอง	สบู่สกัดเย็น, สบู่กวนร้อนเคดูพาง, การตกแต่งสิ่งของแบบผิงลาย (เคดูพาง)
๔๘	วิสาหกิจชุมชนร่วมใจประสานบ้านหมู่ ๙	หมู่ที่ ๙ ตำบลคลองหก	กล้วยแปรรูป
๔๙	เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนร่วมใจเกษตรปลอดภัย	หมู่ที่ ๙ ตำบลคลองหนึ่ง	พืชผักสวนครัว
๕๐	เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนพืชสมุนไพรทางการแพทย์เพื่อสังคม	หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองสอง	ปลูกกล้วย

๒) ศูนย์เรียนรู้และเครือข่าย

อำเภอคลองหลวงมีแหล่ง/ศูนย์เรียนรู้และบริการด้านการเกษตร มีศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ๑ ศูนย์ และศพก. เครือข่าย ๑๘ ศูนย์ ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ๓ ศูนย์ ศูนย์จัดการดินและปุ๋ย ๒ ศูนย์ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ๖ ศูนย์ และศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ๑๒ ศูนย์

ตารางที่ ๑๖ แสดงจำนวนแหล่ง/ศูนย์เรียนรู้และบริการด้านการเกษตร อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ตำบล	ศพก.	ศพก. เครือข่าย	ศจช.	ศดปช.	ศบกด.	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง			
						กษ.	ปศุสัตว์	ปฏินูป	ประมง
คลองหนึ่ง									
คลองสอง					๑				
คลองสาม		๒			๑				
คลองสี่		๔	๑	๑	๑	๑			
คลองห้า		๒	๑	๑	๑	๑			๑
คลองหก	๑	๕	๑		๑	๒			๓
คลองเจ็ด		๕			๑	๑		๑	๒
รวม	๑	๑๘	๓	๒	๖	๕	๐	๑	๖

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอคลองหลวง, พ.ศ.๒๕๖๘

- อาสาสมัครเกษตร

อำเภอคลองหลวง มีอาสาสมัครเกษตร จำนวน ๒๐๕ คน โดยมีเกษตรกรหมู่บ้านจำนวนมากที่สุด จำนวน ๗๘ ราย รองลงมาคือหมอดินอาสา ๑๙ ราย และอาสาปศุสัตว์ ๖๐ ราย ตามลำดับ อย่างไรก็ตามอาสาเกษตรบางรายทำหน้าที่อาสามากกว่า ๑ หน้าที่

ตารางที่ ๑๗ แสดงข้อมูลอาสาสมัครเกษตรอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ตำบล	หน่วยงาน /อาสาสมัครเกษตร (ราย)								
	อาสาสมัคร ฝนหลวง	ครูบัญชี อาสา	ประมง อาสา	อาสา ปศุสัตว์	หมอดิน อาสา	เกษตร หมู่บ้าน	สหกรณ์	เศรษฐกิจ การเกษตร	อาสาสมัคร ปฏินูปที่ดิน
คลองหนึ่ง				๖		๖			
คลองสอง				๒๘	๒	๘			
คลองสาม	๑	๑		๗	๑๐	๑๐	๑		๒
คลองสี่	๑		๕	๘	๑๗	๑๖		๑	
คลองห้า	๑		๒	๔	๑๕	๑๖			๒
คลองหก	๒	๓	๗	๓	๑๒	๑๓	๑		๖
คลองเจ็ด	๑	๑	๔	๔	๘	๙	๑		๖
รวม	๖	๕	๑๘	๖๐	๖๔	๗๘	๓	๑	๑๖

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอคลองหลวง, ๒๕๖๘ (<https://asa-center.doae.go.th/report-๙๑>)

- ปราชญ์ชาวบ้าน

อำเภอคลองหลวง มีปราชญ์ชาวบ้านภายใต้โครงการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการดำเนินการโครงการได้คัดเลือกปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามวิถีของปราชญ์แต่ละคน ซึ่งในอำเภอคลองหลวงมีปราชญ์ชาวบ้านจำนวน ๒ คน

ตารางที่ ๑๘ แสดงข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ตำบล	จำนวน (ราย)	องค์ความรู้ด้าน
คลองสี่	๑	การทำนาลดต้นทุน
คลองหก	๑	เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่
รวม	๒	

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอคลองหลวง, พ.ศ. ๒๕๖๘

- ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอคลองหลวง ที่ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๓ ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยมี นางสาวเพ็ญวดี ขำเปี้ย เป็นเกษตรกรต้นแบบ เทคโนโลยีเด่นของศูนย์เรียนรู้ การทำการเกษตรแบบผสมผสานตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการลดต้นทุนการผลิตพืช มีหลักสูตรการเรียนรู้ ๓ หลักสูตร คือ ๑. การเกษตรแบบผสมผสานตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒. การปรับปรุงบำรุงดินและการทำปุ๋ยหมัก เพื่อลดต้นทุนการผลิต และ ๓. การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต มีฐานเรียนรู้ จำนวน ๕ ฐาน ได้แก่ ฐานเรียนรู้ที่ ๑ เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ฐานเรียนรู้ที่ ๒ การปรับปรุงบำรุงดินและการทำปุ๋ยหมัก เพื่อลดต้นทุนการผลิต ฐานเรียนรู้ที่ ๓ การผลิตพืชปลอดภัย ฐานเรียนรู้ที่ ๔ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และ ฐานเรียนรู้ที่ ๕ ธนาคารต้นไม้ มีศูนย์เครือข่ายของ ศพก. อำเภอคลองหลวง จำนวน ๑๘ ศูนย์ (ตารางที่ ๒๕)

ตารางที่ ๑๙ ศูนย์เครือข่ายของ ศพก. อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ที่	ชื่อศูนย์เครือข่าย	ประเภท/กิจกรรมหลัก	ที่ตั้ง
๑	แปลงใหญ่เตยหอม หมู่ที่ ๑๓ ตำบลคลองสาม	ศูนย์เรียนรู้ไม้ดอกไม้ประดับ	หมู่ที่ ๑๓ ตำบลคลองสาม
๒	ศูนย์ข้าวชุมชนตำบลคลองสี่	ศูนย์เรียนรู้ด้านข้าว / ศูนย์ข้าวชุมชน	หมู่ที่ ๑๔ ตำบลคลองสี่
๓	วิสาหกิจชุมชนแปลงนายายพึ่ง	ศูนย์เรียนรู้ด้านข้าว / ศูนย์ข้าวชุมชนและด้านเศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	หมู่ที่ ๘ ตำบลคลองสี่
๔	วิสาหกิจชุมชนเกษตรปลอดภัยตำบลคลองห้า	ศูนย์เรียนรู้ด้านการแปรรูปผลผลิตด้านการเกษตร	หมู่ที่ ๒ ตำบลคลองห้า
๕	แปลงใหญ่ข้าว หมู่ที่ ๑๓ ตำบลคลองหก	ศูนย์เรียนรู้ด้านข้าว / ศูนย์ข้าวชุมชน	หมู่ที่ ๑๓ ตำบลคลองหก

ที่	ชื่อศูนย์เครือข่าย	ประเภท/กิจกรรมหลัก	ที่ตั้ง
๖	ศูนย์เรียนรู้สัมมาชีพชุมชน ตำบลคลองหก	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตร ผสมผสาน	หมู่ที่ ๑๔ ตำบลคลองหก
๗	ศพก.เครือข่าย ส.ป.ก. ปี ๒๕๖๑	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตร ผสมผสาน	หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองเจ็ด
๘	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเพาะเห็ดตำบลคลองเจ็ด	ศูนย์เรียนรู้พืชผัก	หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองเจ็ด
๙	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตปุ๋ยเม็ด แปรรูปข้าวฯ	ศูนย์เรียนรู้ด้านการแปรรูปผลิตผล ด้านการเกษตร	หมู่ที่ ๙ ตำบลคลองเจ็ด
๑๐	ศพก. เครือข่ายด้านการประมง หมู่ ๑๐ ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	หมู่ที่ ๑๐ ตำบลคลองหก
๑๑	ศพก. เครือข่ายด้านการประมง หมู่ ๒ ตำบลคลองเจ็ด อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	หมู่ที่ ๒ ตำบลคลองเจ็ด
๑๒	ศพก. เครือข่ายด้านการประมง หมู่ ๗ ตำบลคลองเจ็ด อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองเจ็ด
๑๓	ศพก. เครือข่ายด้านการประมง หมู่ ๓ ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	หมู่ที่ ๓ ตำบลคลองหก
๑๔	ศพก. เครือข่ายด้านการประมง หมู่ ๘ ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	หมู่ที่ ๘ ตำบลคลองหก
๑๕	ศพก.เครือข่ายด้านการประมง หมู่ ๗ ตำบลคลองเจ็ด อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	ศูนย์เรียนรู้ด้านประมง	หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองเจ็ด
๑๖	สวนพอสุข	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตร ผสมผสาน	หมู่ที่ ๙ ตำบลคลองหก
๑๗	วิสาหกิจชุมชนนาแปลงใหญ่ข้าวคลองสี่	ศูนย์เรียนรู้ด้านข้าว	หมู่ที่ ๑๖ ตำบลคลองสี่
๑๘	ชุมชนนวัตกรรมบ้านคลองสาม	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ แหล่งท่องเที่ยวชุมชน	หมู่ที่ ๑๖ ตำบลคลองสาม

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอคลองหลวง, พ.ศ. ๒๕๖๘

- กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่

อำเภอคลองหลวง มีกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ จำนวน ๕ แปลง เป็นแปลงใหญ่ข้าว จำนวน ๔ แปลง และแปลงใหญ่เตยหอม จำนวน ๑ แปลง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๐ แสดงข้อมูลกลุ่มแปลงใหญ่ อำเภอคลองหลวง

ที่	ปีที่จัดตั้ง	รหัสแปลง	ชื่อแปลงใหญ่	สินค้าหลัก	เกษตรกร (ราย)	พื้นที่(ไร่)
๑	๒๕๖๐	๙๐๒	แปลงใหญ่ข้าว หมู่ที่ ๑๖ ตำบลคลองสี่ อำเภอคลองหลวง	ข้าว	๑๗๐	๔,๑๘๖.๗๕
๒	๒๕๖๐	๒๕๑๕	แปลงใหญ่เตยหอม หมู่ที่ ๑๓ ตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง	เตย	๓๗	๒๔๖
๓	๒๕๖๑	๕๒๕๖	แปลงใหญ่ข้าว หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองเจ็ด อำเภอคลองหลวง	ข้าว	๓๐	๖๘๙
๔	๒๕๖๑	๕๒๕๗	แปลงใหญ่ข้าว หมู่ที่ ๑๓ ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง	ข้าว	๓๒	๙๐๗
๕	๒๕๖๒	๕๒๕๘	แปลงใหญ่ข้าว หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองสอง อำเภอคลองหลวง	ข้าว	๑๐๓	๑,๒๓๓

ที่มา : <https://co-farm.doae.go.th/>, พ.ศ. ๒๕๖๙

บทที่ ๒

การวิเคราะห์สถานการณ์การเกษตรของอำเภอ

๑. ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์พื้นที่ของอำเภอ

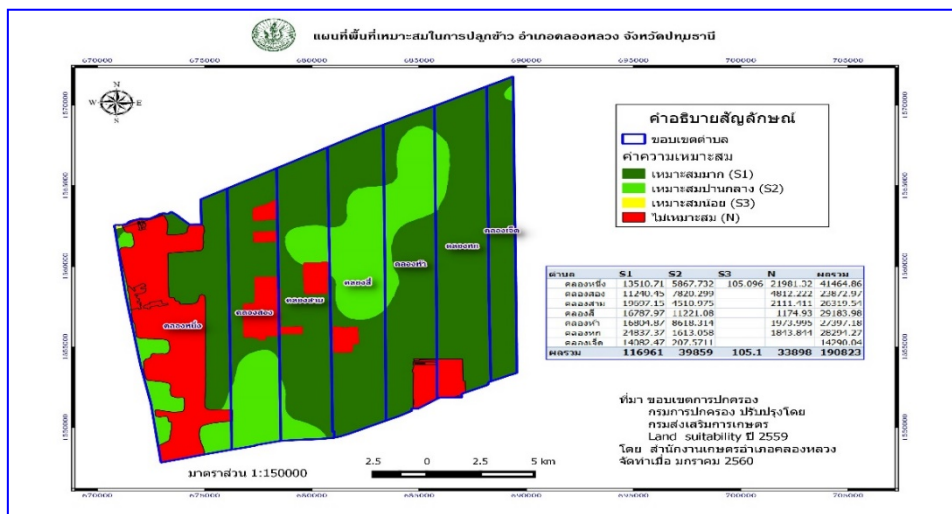
สินค้าเกษตรที่สำคัญ ชนิดสินค้า ข้าว

๑.๑ แหล่งน้ำหลัก

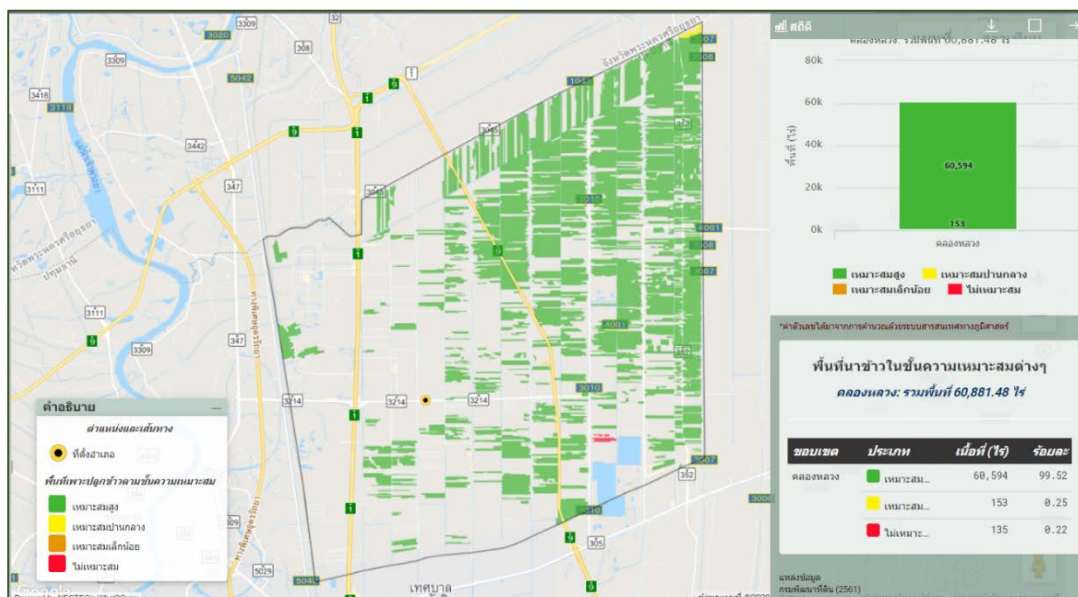
[] น้ำฝน [✓]ชลประทาน [] บ่อน้ำบาดาล [] แหล่งน้ำธรรมชาติอื่น ๆ (ระบุ).....

๑.๒ พื้นที่เหมาะสม/ไม่เหมาะสม

๑) เขตความเหมาะสม

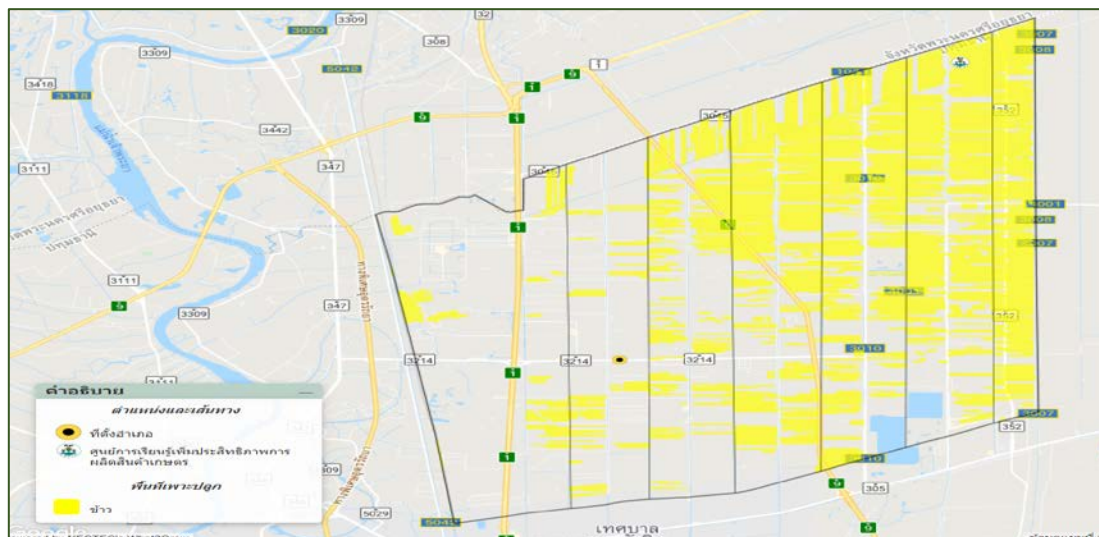
ภาพที่ ๕ แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกข้าว อำเภอคลองหลวง
(ที่มา : แบบรายงานโซนนิ่งข้าว อำเภอคลองหลวง, พ.ศ.๒๕๖๐)

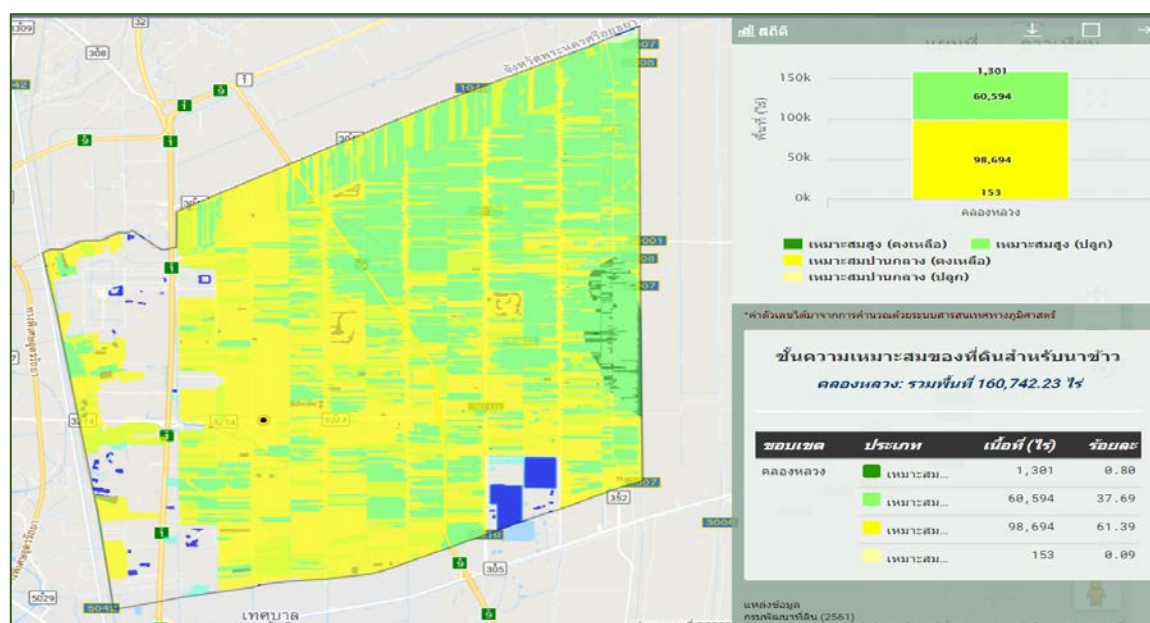
ภาพที่ ๖ แสดงร้อยละแต่ละระดับชั้นความเหมาะสมสำหรับข้าว อำเภอคลองหลวง
(ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, พ.ศ.๒๕๖๑)

(๒) พื้นที่ปลูกข้าว

อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่ปลูกข้าว จำนวน ๓๖,๐๓๕.๕๑ ไร่ โดยปลูกมากที่สุด คือ ตำบลคลองหก จำนวน ๑๐,๑๒๙.๘๙ ไร่ รองลงมาคือ ตำบลคลองสี่ จำนวน ๘,๓๖๖.๘๓ ไร่ และตำบลคลองห้า จำนวน ๖,๘๗๗.๖๓ ไร่ ตำบลคลองเจ็ด จำนวน ๕,๔๗๖ ไร่ ตำบลคลองสาม จำนวน ๓,๐๓๕.๕๑ ไร่ ตำบลคลองหนึ่ง จำนวน ๑,๒๔๒.๙๑ ไร่ และตำบลคลองสอง จำนวน ๙๐๖.๗๔ ไร่ตามลำดับ

ภาพที่ ๗ แสดงพื้นที่ปลูกข้าว (พื้นที่ปลูกจริง) อำเภอคลองหลวง
(ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๖๔ / <http://agri-map-online.moac.go.th/>)

ภาพที่ ๘ แสดงการเปรียบเทียบพื้นที่เขตความเหมาะสมกับพื้นที่ปลูกจริงในแต่ละระดับความเหมาะสมของข้าว อำเภอคลองหลวง

(ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๖๔ / <http://agri-map-online.moac.go.th/>)

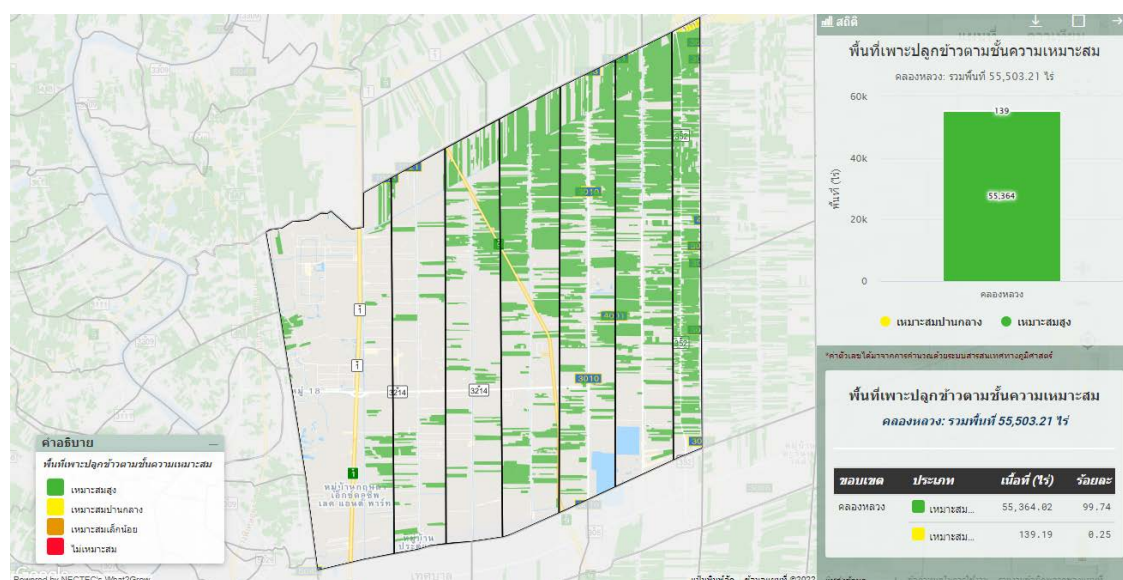
(๓) พื้นที่ปลูกข้าวตามระดับชั้นความเหมาะสม

อำเภอคลองหลวงมีพื้นที่ปลูกข้าว ตามระดับชั้นความเหมาะสม จำนวน ๖๐,๘๘๑.๔๘ ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมมาก (S๑) จำนวน ๕๕,๓๖๔.๐๒ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๙๙.๗๔ พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S๒) จำนวน ๑๓๙.๑๙ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๐.๒๕

ตารางที่ ๒๑ แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกข้าว

ตำบล	พื้นที่ระดับความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว (ไร่)				
	เหมาะสมสูง (S๑)	เหมาะสมปานกลาง (S๒)	เหมาะสมน้อย (S๓)	ไม่เหมาะสม (N)	รวมพื้นที่ทั้งหมด
คลองหนึ่ง	๑,๙๙๐.๔๑	๐	๐	๐	๑,๙๙๐.๔๑
คลองสอง	๑,๙๖๙.๕๙	๐	๐	๐	๑,๙๖๙.๕๙
คลองสาม	๕,๔๕๓.๓๕	๐	๐	๐	๕,๔๕๓.๓๕
คลองสี่	๑๒,๓๓๐.๒๐	๐	๐	๐	๐.๐๐
คลองห้า	๑๑,๓๖๑.๘๐	๐	๐	๐	๑๑,๓๖๑.๘๐
คลองหก	๑๓,๘๓๘.๑๐	๐	๐	๐	๑๓,๘๓๘.๑๐
คลองเจ็ด	๘,๔๒๐.๕๗	๑๓๙.๑๙	๐	๐	๘,๕๕๙.๗๖

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน <http://agri-map-online.moac.go.th/>, ๒๕๖๘

ภาพที่ ๙ แผนที่แสดงพื้นที่ปลูกข้าวตามระดับชั้นความเหมาะสม ละแสดงร้อยละพื้นที่ปลูกข้าวตามระดับชั้นความเหมาะสม อำเภอคลองหลวง

(ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๖๔/ <http://agri-map-online.moac.go.th/>)

๑.๓ สถานการณ์ใช้เทคโนโลยีการผลิต

(๑) การใช้พันธุ์ดี เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวชนิดพันธุ์ข้าวไม่ไวแสง เช่น พันธุ์ปทุมธานี ๑, กข ๓๑, กข ๔๑, กข ๔๗, พิษณุโลก๒, กข.๗๙ และพันธุ์รับรองอื่น ๆ

(๒) การเตรียมดิน ปัจจุบันเกษตรกร เตรียมดินด้วยการไถตะ ไถแปร และการใช้เครื่องมือจอบหมุน โดยการต่อพ่วงกับรถแทรกเตอร์ล้อตีนตะขาบ ทำการตีดิน หลังจากนั้นจึงใช้รถไถเดินตามทำการตีคลุก เพื่อทำเทือกสำหรับปลูกข้าวในลำดับต่อไป

(๓) การปลูกข้าว ในพื้นที่เขตชลประทานเกษตรกรใช้วิธีการปลูกข้าวหลายรูปแบบ ดังนี้

๑) การปลูกแบบหว่านน้ำตาม เป็นวิธีที่เกษตรกรนิยมปลูกมากที่สุด อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ ๒๕ - ๓๐ กิโลกรัมต่อไร่ เมล็ดพันธุ์ข้าวที่จะทำการหว่านจะต้องมีการบ่มเพาะให้มีลักษณะ”ตุ้มตา” ก่อนที่จะทำการหว่านลงในแปลงนาที่เตรียมดินไว้แล้ว ในปัจจุบันเกษตรกรจะใช้เครื่องพ่นข้าวลงในแปลงนาแทนการหว่าน

๒) การปลูกด้วยวิธีการอื่นๆ เช่น การลุ่มตอซัง

๓) ระบบการให้น้ำ เกษตรกรจะใช้วิธีการท่วมน้ำและขังน้ำในแปลงนา ในช่วงหลังจากที่มีการใส่ปุ๋ย เป็นระยะ โดยให้น้ำแบบเปียก สลับกับปล่อยให้แห้ง

(๔) การดูแลรักษาและการใส่ปุ๋ย

ระยะกล้า ข้าวอายุ ๑-๑๒ วัน

- หลังหว่านข้าว ไม่เกิน ๔ วัน ฉีดสารป้องกันวัชพืชชนิดคุมหญ้า กรณีปักดำ หลังปักดำ ๑ วัน ปล่อยให้น้ำเข้าที่ระดับ ๕ เซนติเมตร แล้วฉีดสารเคมีกำจัดวัชพืช

- ใส่ปุ๋ยเคมีสูตร ๑๖-๒๐-๐ อัตรา ๒๐-๒๕ กิโลกรัมต่อไร่ หรือตามค่าวิเคราะห์ดินเมื่อข้าวอายุ ๒๐ วัน รักษาระดับน้ำประมาณ ๕ เซนติเมตร

- สำรวจแปลงนาหากไม่พบศัตรูข้าวไม่ต้องฉีดสารเคมี

ระยะแตกกอ ข้าวอายุ ๒๕-๕๕ วัน

- ข้าวอายุ ๔๐ วัน ระบายน้ำออกปล่อยให้น้ำแห้ง ประมาณ ๕ วัน แล้วใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ ๒ สูตร ๔๖-๐-๐ อัตรา ๑๐ กิโลกรัมต่อไร่ ระบายน้ำเข้ารักษาระดับน้ำ ๕-๑๐ เซนติเมตร

- สำรวจแปลงนา หากไม่พบศัตรูข้าวไม่ต้องฉีดสารเคมี

ระยะข้าวตั้งท้อง ข้าวอายุ ๕๕-๘๕ วัน

- ข้าวอายุ ๕๕-๖๐ วัน (ระยะแตกกอสูงสุด) ใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ ๓ (หากสังเกตเห็นใบข้าวมีอาการขาดปุ๋ย) สูตร ๔๖-๐-๐ อัตรา ๑๐ กิโลกรัมต่อไร่ ระบายน้ำเข้าและรักษาระดับน้ำ ๕-๑๐ เซนติเมตรระวังไม่ให้ข้าวขาดน้ำ

- สำรวจแปลงนา หากไม่พบศัตรูข้าวไม่ต้องฉีดสารเคมี กรณีพบเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เณย์ ๑ ตัวต่อต้น จึงใช้สารเคมีชนิดดูดซึมฉีดตามคำแนะนำในฉลาก หรือฉีดเชื้อราบิวเวอร์เรีย

ระยะข้าวสุกแก่ ข้าวอายุ ๘๕-๑๑๕ วัน

- สำรวจแปลงนา หากไม่พบศัตรูข้าวไม่ต้องฉีดสารเคมี

- ข้าวอายุ ๙๕-๑๐๐ วัน ระบายน้ำออกให้แห้ง เพื่อเร่งให้ข้าวสุกแก่พร้อมกัน

(๕) การเก็บเกี่ยว เกษตรกรจะใช้รถเกี่ยวนาในการเก็บเกี่ยวข้าวออกจากแปลงนา

(๖) การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว หลังจากเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว เกษตรกรจะขายให้กับโรงสีทันทีในวันที่ทำการเก็บเกี่ยวข้าวนั้น แต่หากเกษตรกรต้องการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง เกษตรกรจะนำเอาเมล็ดข้าวที่ใช้ มาตาก

แดดเพื่อลดความชื้น ก่อนทำการคัดด้วยเครื่องคัดเมล็ดพันธุ์ เพื่อแยกสิ่งเจือปนออกไป ก่อนจะนำมาบรรจุกระสอบ เพื่อเก็บไว้ใช้ในฤดูถัดไป

๑.๔ ปฏิทินการเพาะปลูก

เกษตรกรในอำเภอลองหลวง มีการปลูกข้าว ดังนี้

ตารางที่ ๒๒ แสดงปฏิทินการเพาะปลูกข้าวในอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ชื่อสินค้า	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ข้าว					△			▽		△		▽

สัญลักษณ์

ช่วงฤดูปลูก

△ ปลูกสูงสุด

ช่วงฤดูเก็บเกี่ยว

▽ เก็บเกี่ยวสูงสุด

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอลองหลวง, พ.ศ.๒๕๖๗)

๑.๕ ต้นทุนการผลิต

อำเภอลองหลวง มีต้นทุนการผลิตข้าว ดังนี้

ตารางที่ ๒๓ แสดงต้นทุนการผลิตข้าว ปี ๒๕๖๘ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ที่	รายการต้นทุนการผลิตข้าว	ต้นทุนการผลิต (บาท/ไร่)
๑	เตรียมดิน	๓๕๐
๒	ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว	๔๕๐
๓	ค่าจ้างหว่านข้าว	๖๐
๔	ค่ายาคุมเลน + ค่าจ้าง	๑๖๐
๕	ค่ายาคุมหญ้า + ค่าจ้าง	๒๑๐
๖	ค่าน้ำมันวิดน้ำเข้านา	๔๐
๗	หว่านปุ๋ยครั้งที่ ๑ (ค่าปุ๋ย+ค่าจ้าง)	๓๖๐
๘	หว่านปุ๋ยครั้งที่ ๒ (ค่าปุ๋ย+ค่าจ้าง)	๓๖๐
๙	ฉีดพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดโรค/แมลง (ค่ายา+ค่าจ้าง)	๒๖๐
๑๐	หว่านปุ๋ยครั้งที่ ๓ (ค่าปุ๋ย+ค่าจ้าง)	๑๖๐
๑๑	ฉีดพ่นสารเคมีรอบ ๒ /ฮอร์โมน (ค่ายา+ค่าจ้าง)	๓๐๐
๑๒	ค่าเก็บเกี่ยว/ค่าจ้างรถบรรทุก	๔๖๐
๑๓	ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	๔๐๐
๑๔	ค่าเช่านา	๑,๐๐๐
๑๕	ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	๕๐๐
รวม		๕,๐๗๐

- ปริมาณผลผลิต (ถัง/ไร่) ๙๐
- ราคารับซื้อเฉลี่ย (บาท/เกวียน) ๖,๕๐๐
- ราคาขายเฉลี่ย (บาท/ไร่) ๖,๐๓๐
- กำไรสุทธิ (บาท/ไร่) ๖๕๐

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอลองหลวง, พ.ศ.๒๕๖๘)

๑.๖ สถานการณ์การตลาด/วิธีการตลาด

อำเภอคลองหลวงมีผลผลิตข้าวเปลือก ข้าวนาปี ในปีการเพาะปลูก ๒๕๖๗/๖๘ รวม ประมาณ ๒๗,๗๔๗.๒๐ ตัน มีการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ โดยสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ด้านหลัก ได้ดังนี้

เก็บไว้ใช้บริโภคในครัวเรือน	๒๗๗.๔๗	ตัน (ร้อยละ ๑)
ใช้ทำพันธุ์	๔๑๖.๒๑	ตัน (ร้อยละ ๑.๕)
ส่งจำหน่ายโรงสี/ลานรับซื้อ	๒๗,๐๕๓.๕๒	ตัน (ร้อยละ ๙๗.๕)

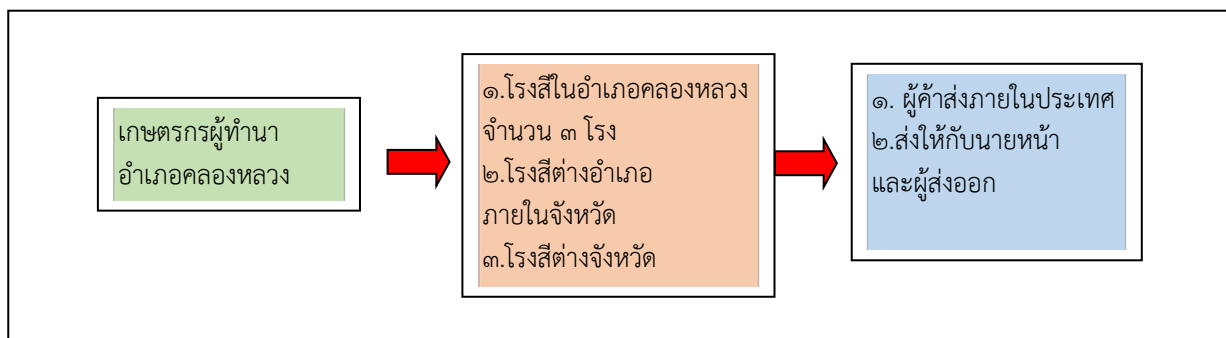
ตลาดรับซื้อผลผลิตข้าวของเกษตรกรอำเภอคลองหลวง แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑) ตลาดในพื้นที่ การจำหน่ายผลผลิตข้างของเกษตรกรในอำเภอคลองหลวง ส่วนใหญ่ เป็นการขายผลผลิตข้าวเปลือกสดโดยตรงแก่โรงสี หรือสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่ เพื่อนำไปจำหน่ายเป็น ข้าวเปลือกหรือแปรรูปเป็นข้าวสาร โดยในพื้นที่อำเภอคลองหลวงมีจุดรับซื้อข้าวเปลือกและโรงสีรวม ๓ แห่ง ซึ่งมี กำลังการผลิตสามารถรองรับผลผลิตได้ ประมาณ ๕๐,๐๐๐ ตัน/ปี ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรคลองหลวง บริษัท ไทย ธัญญา ไรซ์ (๒๐๐๐) จำกัด และ บริษัท โตมิ อินเตอร์เทรด จำกัด เป็นต้น

๒) ตลาดนอกพื้นที่ เกษตรกรมีการนำเอาผลผลิตข้าวเปลือกไปขายให้แก่โรงสีหรือลาน รับซื้อนอกพื้นที่อำเภอคลองหลวง โดยพิจารณาจาก ราคารับซื้อ ระยะทางในการขนส่งและค่าขนส่ง รวมถึง ความสามารถในการรับซื้อของสถานที่รับซื้อนั้นๆ เช่น โรงสีสหกรณ์การเกษตรลำลูกกา โรงสีเจริญไทยอำเภอลำ ลูกกา เป็นต้น

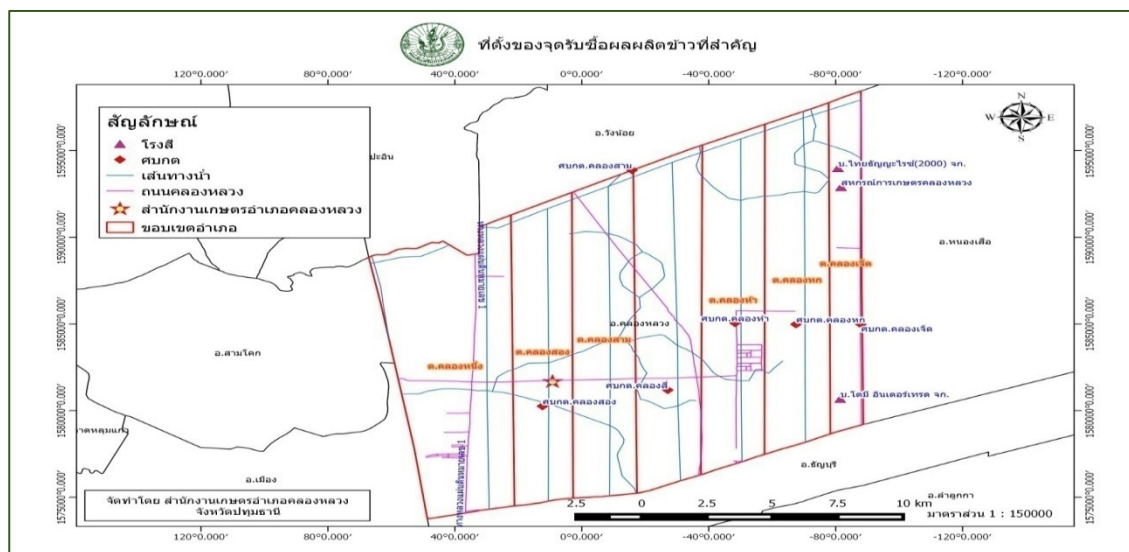
(๑) วิธีการตลาด

เกษตรกรในอำเภอคลองหลวงส่วนใหญ่ จะขายข้าวเปลือกให้กับโรงสีภายในอำเภอ คือ หจก.โรงสีสหกรณ์การเกษตรอำเภอคลองหลวง หรือโรงสีเอกชนอื่น เช่น ท่าข้าวโตมิ หรือ บ.ธัญญาไรซ์ เป็นต้น และมีเกษตรกรบางส่วนขายข้าวเปลือกให้กับโรงสีต่างอำเภอและต่างจังหวัด เกษตรกรมีทางเลือกค่อนข้างน้อย ไม่มีอำนาจต่อรองด้านราคา

ภาพที่ ๑๐ แสดงวิธีการตลาดข้าวอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอ.คลองหลวง, พ.ศ. ๒๕๖๘)

(๒) แหล่งรับซื้อผลผลิต/ โรงงานแปรรูป
อำเภอคลองหลวง มีโรงสีและลานรับซื้อข้าว รวม ๓ แห่ง ดังนี้

ภาพที่ ๑๑ แสดงแหล่งรับซื้อข้าว อำเภอคลองหลวง
(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอคลองหลวง, พ.ศ.๒๕๖๘)

๑.๗ เกษตรกรและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่

อำเภอคลองหลวง มีเกษตรกรที่เป็นต้นแบบในพื้นที่ โดยมีเกษตรกรที่เป็น Smart Farmer ต้นแบบด้านการปลูกข้าว จำนวน ๑๐ ราย เกษตรกรมีความรู้ ความชำนาญ องค์กรความรู้ในเทคโนโลยีการผลิต ที่มีความโดดเด่นในเรื่องการลดต้นทุนการผลิตข้าว และการทำบัญชีต้นทุนฟาร์ม ดังนี้

ตารางที่ ๒๔ แสดง Smart Farmer ต้นแบบในด้านการผลิตข้าว อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ที่	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	ปีที่เริ่ม	สาขา
๑	๑๖	คลองสาม	คลองหลวง	๒๕๖๐	ข้าว
๒	๑๓	คลองสาม	คลองหลวง	๒๕๖๐	ข้าว/เตยหอม
๓	๑๖	คลองสี่	คลองหลวง	๒๕๖๐	ข้าว/แปรรูปข้าว
๔	๑๔	คลองสี่	คลองหลวง	๒๕๖๐	ข้าว
๕	๑๓	คลองสี่	คลองหลวง	๒๕๖๐	ข้าว
๖	๔	คลองห้า	คลองหลวง	๒๕๖๐	ข้าว/ อ้อยคั้นน้ำ
๗	๑๖	คลองห้า	คลองหลวง	๒๕๖๐	ข้าว
๘	๕	คลองหก	คลองหลวง	๒๕๖๐	ข้าว
๙	๕	คลองหก	คลองหลวง	๒๕๖๐	ข้าว
๑๐	๙	คลองเจ็ด	คลองหลวง	๒๕๕๘	ข้าว

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอคลองหลวง, พ.ศ.๒๕๖๘)

๒) องค์กรเกษตรกร ดังนี้

ตารางที่ ๒๕ แสดงองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในพื้นที่

องค์กรเกษตรกร	จำนวน (แห่ง)	ชื่อกลุ่ม
ศพก.เครือข่าย	๔	๑. ศูนย์ข้าวชุมชนตำบลคลองสี่ ๒. วิสาหกิจชุมชนแปลงนายายพึ่ง ๓. แปลงใหญ่ข้าว หมู่ที่ ๑๓ ตำบลคลองหก ๔. วิสาหกิจชุมชนนาแปลงใหญ่ข้าวคลองสี่
แปลงใหญ่	๔	๑. แปลงใหญ่ข้าว หมู่ที่ ๑๖ ตำบลคลองสี่ อำเภอคลองหลวง ๒. แปลงใหญ่ข้าว หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองเจ็ด อำเภอคลองหลวง ๓. แปลงใหญ่ข้าว หมู่ที่ ๑๓ ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง ๔. แปลงใหญ่ข้าว หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองสอง อำเภอคลองหลวง
วิสาหกิจชุมชน	๓	๑. วิสาหกิจชุมชนแปลงนายายพึ่ง ๒. วิสาหกิจชุมชนนาแปลงใหญ่ข้าวหมู่ ๑๓ ต.คลองหก ๓. วิสาหกิจชุมชนนาแปลงใหญ่ข้าวคลองสี่
กลุ่มส่งเสริมอาชีพ	๑	๑. กลุ่มส่งเสริมอาชีพศูนย์ข้าวชุมชนตำบลคลองสี่

๒. การวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain analysis) ของสินค้าข้าว

ตารางที่ ๒๖ แสดงการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain analysis) ของสินค้าข้าว อำเภอคลองหลวง

		ต้นทาง	กลางทาง	ปลายทาง
ระดับพื้นที่	สถานการณ์ปัจจุบัน	- พื้นที่ปลูกข้าว ๓๖,๐๓๕ ไร่ ส่วนใหญ่เป็นดินเหนียว มีสภาพเป็นกรดจัด ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และมักมีการเผาในพื้นที่นาหลังการเก็บเกี่ยว ทำให้มีผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของดิน - น้ำอยู่ในเขตชลประทานทั้งอำเภอ มีคลองซอยและระบบสูบน้ำกระจายตัว	- แหล่งรวบรวม: มีจุดรับซื้อข้าวเปลือกและโรงสีในพื้นที่ ๓ แห่ง - โครงสร้างพื้นฐาน: มีเส้นทางคมนาคมหลัก (พหลโยธิน, กาญจนภิเษก, ถนนคลองหลวง) เชื่อมต่อได้สะดวก	- ตลาดในพื้นที่: โรงสี ๓ แห่งในอำเภอ (รองรับผลผลิตได้ประมาณ ๕๐,๐๐๐ ตัน/ปี) - ตลาดนอกพื้นที่: โรงสีในจังหวัดใกล้เคียง (ลำลูกกา, พระนครศรีอยุธยา)
	ปัญหา Pain point	- ดินขาดความอุดมสมบูรณ์และเป็นกรด ส่งผลให้ต้องพึ่งพาปุ๋ยเคมีในปริมาณสูง - การบริหารจัดการน้ำระดับแปลง แม้มีระบบชลประทานดี แต่การกระจายน้ำถึงปลายคลองหรือในช่วงฤดูแล้ง/น้ำเค็มอาจไม่ทั่วถึง (ต้องสูบน้ำ) เพิ่มต้นทุนค่าน้ำมัน - การจัดการวัสดุหลังการเก็บเกี่ยว โดยการเผา เพราะเป็นวิธีที่ง่ายและรวดเร็วที่สุด	- โครงสร้างตลาดแบบผู้ซื้อน้อย ราย: เกษตรกรมีทางเลือกจำกัด ทำให้ไม่มีอำนาจต่อรองราคา ต้องขายตามราคาที่โรงสีกำหนด - ขาดสถานที่รวบรวมและจัดการผลผลิตของชุมชน: ไม่มีลานตาก หรือโรงสีชุมชนขนาดกลางที่เกษตรกรเป็นเจ้าของร่วมกัน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเบื้องต้น - ไม่มีตลาดรองรับวัสดุเหลือใช้	- ตลาดภายในพื้นที่จำกัด: ผลผลิตส่วนใหญ่ถูกส่งออกนอกพื้นที่ ทำให้มูลค่าทางเศรษฐกิจส่วนหนึ่งรั่วไหลออกไป - การพึ่งพาดตลาดนอกพื้นที่สูง: เกษตรกรต้องแบกรับต้นทุนการขนส่งหากต้องการขายนอกพื้นที่ และยังขาดอำนาจต่อรองเช่นเดิม
	แนวทาง/ App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	- ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินเชิงรุก: ขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมการปลูกพืชปุ๋ยสด (ปอเทือง) และการผลิตปุ๋ยหมัก/น้ำหมักชีวภาพอย่างจริงจัง เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มอินทรีย์วัตถุ - บริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม: สนับสนุนให้กลุ่มผู้ใช้น้ำในแต่ละตำบล/คลอง มีแผนการใช้น้ำร่วมกับโครงการชลประทาน และส่งเสริมการขุดสระน้ำในไร่นาเพื่อกักเก็บน้ำสำรอง - ให้ความรู้กับเกษตรกร ส่งเสริมการทำเกษตรที่ฟื้นฟูสุขภาพดินโดยไม่เผา	- เสริมสร้างอำนาจต่อรอง: สนับสนุนให้กลุ่มแปลงใหญ่รวมตัวกันขาย (Collective Marketing) รวบรวมผลผลิตให้ได้ปริมาณมาก และคุณภาพสม่ำเสมอ เพื่อเจรจาต่อรองกับโรงสี หรือเชื่อมโยงกับผู้ส่งออกโดยตรง - เสริมสร้างความเข้าใจในการทำนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่เผาฟาง	- พัฒนาตลาดชุมชน และตลาดออนไลน์ สนับสนุนให้มีตลาดนัดสินค้าเกษตรคุณภาพในอำเภอ และส่งเสริมการขายตรงถึงผู้บริโภคผ่าน platform ออนไลน์ เพื่อตัดวงจรพ่อค้าคนกลางบางส่วน - พัฒนาโรงสีชุมชน/จุดรวบรวมผลผลิต: สนับสนุนให้มีโรงสีชุมชนหรือจุดรวบรวมที่สามารถแปรรูปและแยกเก็บผลผลิตจากเกษตรกรที่ผ่านการรับรอง (เช่น GAP, ไม่มีการเผา) เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการตลาดเฉพาะ - เชื่อมโยงกับการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการนำเทคโนโลยีในการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อลดการเผาในพื้นที่นา

มิติคน	สถานการณ์ปัจจุบัน	- เกษตรกร: ๒,๙๙๕ ครัวเรือน (ข้อมูลปี ๖๘) - โครงสร้างอายุ: ส่วนใหญ่ ๔๖-๖๕ ปี (~๕๕%) เยาวชน/คนรุ่นใหม่มีน้อยมาก (๖-๒๕ ปี เพียง ๐.๕๖%) - แรงงาน: ใช้แรงงานในครัวเรือนและจ้างบางส่วน - องค์กร: มีกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว ๔ กลุ่ม, กลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ ๑๐ ราย, มี ศพก. และเครือข่าย ๑๘ ศูนย์	- แรงงาน: ใช้บริการรถเกี่ยวนาวดและรถบรรทุกเป็นหลัก - กลุ่มแปรรูป: มีวิสาหกิจชุมชน ๕๐ แห่ง และกลุ่มแม่บ้าน - เกษตรกร ๖ กลุ่ม ที่มีศักยภาพในการแปรรูป (บางกลุ่ม)	- ผู้บริโภค: ไม่ได้ระบุชัดเจน แต่โดยทั่วไปคือผู้บริโภคชาวสารทั่วไปในประเทศและต่างประเทศ - พ่อค้าคนกลาง: โรงสี, ผู้ส่งออก, ผู้ค้าส่ง
	ปัญหา Pain point	- สังคมผู้สูงอายุ: ขาดแคลนแรงงานรุ่นใหม่สืบทอดอาชีพ เสี่ยงต่อการทำการเกษตรในอนาคต - การรวมกลุ่มเพื่อการผลิต: แม้มีกลุ่มแปลงใหญ่ แต่ยังเน้นการผลิตมากกว่าการรวมกลุ่มเชิงธุรกิจที่เข้มแข็ง - การเข้าถึงเทคโนโลยี: เกษตรกรสูงอายุอาจปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้ช้า	- ขาดทักษะการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว - องค์ความรู้และทัศนคติ เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจถึงผลเสียระยะยาวของการเผาต่อความอุดมสมบูรณ์ของดิน และคิดว่าการเผาเป็นวิธีที่ถูกและเร็วที่สุด - ข้อจำกัดในการรวมกลุ่ม เกษตรกรส่วนใหญ่ทำนาเดี่ยว ๆ ขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ทำให้การจัดการปัญหาและการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ (เครื่องจักร เงินทุน ความรู้) เป็นไปได้ยาก	- ขาดการเชื่อมโยงกับผู้บริโภคโดยตรง: เกษตรกรไม่ทราบว่าข้าวของตนไปถึงใครและมีความต้องการอย่างไร (Demand) ทำให้การผลิตไม่ได้ตอบโจทย์ตลาด - กลไกตลาดไม่เป็นธรรม: เกษตรกรเป็นผู้รับความเสี่ยงด้านราคาทั้งหมด
	แนวทาง/ App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	- สร้างทัศนคติและแรงจูงใจ: ดึง YSF เข้าร่วมโครงการที่เชื่อมโยงเทคโนโลยีและรายได้ (Smart Farming, การตลาดออนไลน์) - ถ่ายทอดเทคโนโลยีและสร้างความตระหนัก: จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ พร้อมสาธิตวิธีการจัดการเศษวัสดุแบบไม่เผาที่ได้ผล (เช่น การไถกลบ การใช้จุลินทรีย์ การปลูกปอเทือง) และชี้ให้เห็นต้นทุนที่แท้จริงจากการเผา (ดินเสื่อม ค่าปุ๋ยเพิ่ม) - ส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเกษตรกร: สนับสนุนการรวมกลุ่มแปลงใหญ่ หรือกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อการวางแผนการผลิตร่วมกัน จัดการปัญหาและต่อรองเชิงอำนาจร่วมกัน รวมถึงการ	- พัฒนาศักยภาพการแปรรูป: จัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (R&D) การยืดอายุ การบรรจุภัณฑ์ และการขออนุญาต อย. ให้กับกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน - เชื่อมโยงวัตถุดิบ: สนับสนุนให้กลุ่มแปรรูปทำข้อตกลงรับซื้อข้าวคุณภาพดี (GAP/GI) จากกลุ่มแปลงใหญ่ในพื้นที่ เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในชุมชน - สร้างความเข้าใจและข้อตกลงร่วมกับผู้ให้บริการในพื้นที่ ประชุมทำความเข้าใจกับกลุ่มผู้รับจ้างเก็บเกี่ยวในพื้นที่ ถึงความสำคัญของการสับฟางเพื่อลดการเผา และ	- สร้างการรับรู้และส่งเสริมการตลาดแบบเล่าเรื่อง (Storytelling): สร้างเรื่องราวของข้าวปลอดภัย จากคลองหลวง เชื่อมโยงกับวิถีชุมชนและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ เพื่อสื่อสารกับผู้บริโภคผ่านสื่อออนไลน์และบรรจุภัณฑ์

		จัดหาและบริหารจัดการเครื่องจักรกลของกลุ่ม - ใช้ Smart Farmer เป็นพี่เลี้ยง: ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการลดต้นทุน และการจัดการสมัยใหม่ให้สมาชิกในกลุ่ม	อาจสนับสนุนค่าเช่ารถเข็นหรือ ค่าบริการเพิ่มเติมเล็กน้อยจาก กองทุนส่งเสริมการเกษตรของท้องถิ่นเพื่อเป็นแรงจูงใจ	
มิติสินค้า	สถานการณ์ ปัจจุบัน	- พันธุ์: ใช้พันธุ์ไม่ไวแสง เช่น ปทุมธานี ๑, กข๓๑, กข๔๑, กข๔๗ - เทคโนโลยีการผลิต: ใช้เครื่องจักรเกือบ ๑๐๐% (หว่าน, เก็บเกี่ยว), ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชเป็นหลัก - ผลผลิตเฉลี่ย ๙๐ ถึง/ไร่ (~๖๓๐ กก./ไร่)	- รูปแบบสินค้า: ๙๙% เป็นข้าวเปลือกสด (ขายให้โรงสี) - การแปรรูป: ยังมีน้อย ไม่ได้เป็นรูปเป็นร่างชัดเจนจากข้อมูล	- สินค้าหลัก: ข้าวสารขาว, ข้าวหอมปทุม - มาตรฐาน: มีการรับรอง GI เพียง ๑ ราย, การรับรอง GAP ยังไม่แพร่หลาย
	ปัญหา Pain point	- ต้นทุนการผลิตสูง: ๕,๐๗๐ บาท/ไร่ (จากปุ๋ยเคมี สารเคมี และค่าเช่า) ส่งผลให้กำไรสุทธิเพียง ๖๕๐ บาท/ไร่ - การใช้ปุ๋ยเคมีอย่างต่อเนื่องโดยไม่ปรับปรุงบำรุงดิน ส่งผลให้ดินเสื่อมโทรม ต้องพึ่งพาปุ๋ยเคมีมากขึ้น และมองข้ามคุณค่าของอินทรีย์วัตถุจากฟางข้าว - ขาดการส่งเสริมการผลิตที่ได้มาตรฐาน GAP อย่างกว้างขวาง - ผลผลิตไม่มีอัตลักษณ์: ข้าวเปลือกทั่วไป ไม่มีความแตกต่าง ขาดการเชื่อมโยงกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ที่มีอยู่	- มูลค่าเพิ่มต่ำ: การขายข้าวเปลือกทำให้เกษตรกรได้รับส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจน้อยที่สุดในห่วงโซ่ - ขาดผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย: ไม่มีผลิตภัณฑ์แปรรูปที่สร้างชื่อเสียงหรือเป็นที่รู้จักของตลาดจากวัตถุดิบข้าวในพื้นที่	- สินค้าไม่มีความแตกต่าง (Commodity): ทำให้การแข่งขันด้านราคาเป็นหลัก ส่งผลให้เกษตรกรไม่มีอำนาจต่อรอง - ช่องทางการตลาดแคบ: ส่วนใหญ่ขายผ่านโรงสีเพียงไม่กี่แห่ง
	แนวทาง/ App tech. ที่จะใช้แก้ปัญหา	- ลดต้นทุนด้วยนวัตกรรม: ส่งเสริมการผลิตแบบเปียกสลับแห้งอย่างถูกต้อง, การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน, การทดแทนปุ๋ยเคมีด้วยปุ๋ยอินทรีย์, การใช้สารชีวภัณฑ์แทนสารเคมี (ตามโครงการ) - สร้างมาตรฐาน GAP แบบกลุ่ม: เร่งรัดให้กลุ่มแปลงใหญ่ยกระดับเป็นแปลงใหญ่ระบบ GAP เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัยเป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น - เชื่อมโยงกับ GI: ผลักดันให้เกษตรกรในพื้นที่ศักยภาพ โดยเฉพาะกลุ่มแปลงใหญ่ขอรับรอง GI ข้าวหอมปทุมธานี เพื่อสร้างจุดขายและมูลค่าเพิ่ม	- พัฒนา "ผลิตภัณฑ์เรือธง" (Flagship Product): เลือกผลิตภัณฑ์แปรรูปที่มีศักยภาพจากข้าว (เช่น ข้าวกล้องงอก, ข้าวคั่ว, ขนมไทย) มาพัฒนาคุณภาพและบรรจุภัณฑ์ให้โดดเด่น เพื่อสร้างแบรนด์ของอำเภอคลองหลวง - เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย: นำผลิตภัณฑ์แปรรูปไปวางจำหน่ายตามแหล่งท่องเที่ยว ร้านค้าชุมชน และขยายตลาดผ่านช่องทางออนไลน์	- สร้างความแตกต่างด้วยมาตรฐานและแบรนด์: ผลักดันการรับรอง GAP และ GI ให้เป็นมาตรฐานขั้นต่ำของข้าวที่ผลิตในอำเภอ จากนั้นสร้างแบรนด์รวม (Collective Brand) ของอำเภอคลองหลวง เช่น "ข้าวหอม GI คลองหลวง" หรือ "ข้าวปลอดภัยคลองหลวง" - ขยายช่องทางการตลาดสู่ Modern Trade และ Premium Market: เมื่อมีแบรนด์ ปริมาณ และมาตรฐานแล้ว ให้เจรจากับห้างค้าปลีกสมัยใหม่ หรือร้านอาหารเพื่อสุขภาพ เพื่อจำหน่ายในราคาพรีเมียม

บทที่ ๓ ทิศทาง/แนวทางการพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ

ตารางที่ ๒๗ แสดงแบบสรุปโครงการแบบย่อ (Project Brief)

หัวข้อ	รายละเอียด
๑. ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการส่งเสริมการใช้จุลินทรีย์ย่อยสลายตอซังฟางข้าว เพื่อลดการเผาในพื้นที่เกษตร อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
๒. ชื่อแผนงาน	เพิ่มประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๓. แนวทางการพัฒนา	ส่งเสริมการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ
๔. หลักการและเหตุผล	อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่ปลูกข้าวมากถึง ๓๖,๐๓๕.๕๑ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๘๘ ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Analysis) ในแผนพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่ พบว่าเกษตรกรยังประสบปัญหาสำคัญคือ ต้นทุนการผลิตสูงถึง ๕,๐๗๐ บาท/ไร่ ส่งผลให้มีกำไรสุทธิเพียง ๖๕๐ บาท/ไร่ ซึ่งต่ำมาก และเกิดความเปราะบางทางรายได้ สาเหตุหลักของต้นทุนที่สูงคือการพึ่งพาปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการผลิต เนื่องจากสภาพดินในพื้นที่เป็นชุดดินที่ ๑๐ และ ๑๑ ซึ่งเป็นดินเหนียว มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำและเป็นกรดจัด ส่งผลให้เกษตรกรต้องใช้สารเคมีในปริมาณมากเพื่อรักษาระดับผลผลิต และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทำให้เกิดภัยแล้ง น้ำเค็มรุกกล้า และโรคพืชระบาดรุนแรงขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรนิยมเผาตอซังและเศษวัสดุทางการเกษตรเพื่อเร่งเตรียมดินสำหรับฤดูปลูกถัดไป โดยละเลยการปรับปรุงบำรุงดิน ส่งผลให้ดินเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง เกิดมลพิษทางอากาศ PM ๒.๕
๕. วัตถุประสงค์ของโครงการ	๑. เพื่อลดการเผาตอซังฟางข้าวในพื้นที่นาอย่างเป็นรูปธรรมและตรวจวัดได้ ๒. เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินและลดต้นทุนการผลิตข้าวอย่างยั่งยืน ๓. เพื่อยกระดับมาตรฐานการผลิตข้าวสู่ระบบเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและรองรับตลาดมูลค่าสูง
๖. ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	๑. ระดับความสำเร็จของพื้นที่ปลูกข้าวในอำเภอคลองหลวงที่เปลี่ยนจากการเผาตอซังมาใช้วิธีไถกลบและจุลินทรีย์ย่อยสลาย ๒. ระดับความสำเร็จของต้นทุนการผลิตข้าวต่อไร่ลดลง และค่าความอุดมสมบูรณ์ของดิน (อินทรีย์วัตถุ) เพิ่มขึ้นในแปลงเข้าร่วมโครงการ ๓. ระดับความสำเร็จของจำนวนเกษตรกรที่สามารถพัฒนาสู่แนวปฏิบัติการผลิตข้าวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจจากการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต
๗. พื้นที่เป้าหมาย	อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๘. กิจกรรมหลัก	กิจกรรมที่ ๑: จัดทำฐานข้อมูลและวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่เป้าหมาย กิจกรรมที่ ๒: อบรมเชิงปฏิบัติการและสาธิตการใช้จุลินทรีย์ย่อยสลายต่อซัง กิจกรรมที่ ๓: จัดตั้งแปลงต้นแบบ “นาคาร์บอนต่ำ” ระดับตำบล กิจกรรมที่ ๔: ระบบติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการลดการเผา
๙. หน่วยงานดำเนินการ	สำนักงานเกษตรอำเภอคลองหลวง, สำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานี, ศูนย์วิจัยข้าวปทุมธานี, สถานีพัฒนาที่ดินปทุมธานี, สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.)
๑๐. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ	ตุลาคม ๒๕๖๙ - กันยายน ๒๕๗๑
๑๑. งบประมาณ	๑๒๐,๐๐๐ บาท
๑๒. ผลผลิต (Output)	๑. เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้และสนับสนุนการใช้จุลินทรีย์ย่อยสลายต่อซังอย่างเป็นระบบ ๒. แปลงนาสาธิตต้นแบบ “นาคาร์บอนต่ำ” ระดับตำบล ๓. ระบบติดตามและฐานข้อมูลการลดการเผาในระดับอำเภอ
๑๓. ผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการ (Outcome)	๑. เกษตรกรลดการเผาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการฟางอย่างถาวร ๒. ระบบการผลิตข้าวของอำเภอมีความสามารถแข่งขันสูงขึ้นและสอดคล้องตลาดสีเขียว

หัวข้อ	รายละเอียด
๑. ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการเพิ่มศักยภาพเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer)สู่การทำนาปลอดการเผา
๒. ชื่อแผนงาน	เพิ่มประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๓. แนวทางการพัฒนา	ส่งเสริมการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ
๔. หลักการและเหตุผล	ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ของอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มต่ำริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา มีระบบชลประทานที่สมบูรณ์ ทำให้เกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาอย่างยาวนาน อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การทำนาในปัจจุบันเผชิญกับปัญหาสำคัญหลายประการ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการทำนาแบบดั้งเดิมที่เน้นการเพิ่มปริมาณผลผลิตโดยไม่คำนึงถึงต้นทุนและคุณภาพ รวมถึงปัญหาการเผาฟางและตอซึ่งข้าวหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูกในรอบถัดไปอย่างรวดเร็ว เกษตรกรยังประสบกับความท้าทายด้านความมั่นคงทางรายได้ เนื่องจากข้าวเปลือกที่มีราคาผันผวนตามตลาดโลก การทำนาแบบดั้งเดิมมีต้นทุนการผลิตสูง โดยเฉพาะค่าปุ๋ยเคมีและค่าจ้างแรงงานที่เพิ่มขึ้น ขณะที่ผลผลิตต่อไร่ไม่ได้เพิ่มขึ้นตามสัดส่วน ส่งผลให้เกษตรกรติดอยู่ในวังวนของหนี้สิน การพัฒนาไปสู่สินค้าเกษตรปลอดภัยตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) จึงเป็นหนทางสำคัญในการยกระดับมูลค่าผลผลิตและสร้างอำนาจต่อรองด้านราคาให้กับเกษตรกร
๕. วัตถุประสงค์ของโครงการ	๑. เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและเพิ่มศักยภาพเกษตรกรในพื้นที่อำเภอลองหลวงให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการทำนาปลอดการเผา ด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม (Smart Farmer & Smart Technology) ๒. เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตข้าว ๓. เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรในการบริหารจัดการการผลิตและการตลาดร่วมกัน ๔. เพื่อลดผลกระทบตอสสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการปรับตัวของเกษตรกรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
๖. ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	๑. ระดับความสำเร็จของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอลองหลวงที่ได้รับการพัฒนาสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ที่สามารถทำนาปลอดการเผาอย่างมีมาตรฐาน ๒. ระดับความสำเร็จของผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพปลอดภัย ได้รับการรับรอง GAP

	๓. ระดับความสำเร็จของการเกิดระบบนิเวศการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมลดปัญหามลพิษจากฝุ่น PM๒.๕ ในพื้นที่อย่างยั่งยืน
๗. พื้นที่เป้าหมาย	อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
๘. กิจกรรมหลัก	กิจกรรมที่ ๑: การเสริมสร้างศักยภาพเกษตรกรปราดเปรี๊งสู่การทำนาปลอดการเผา กิจกรรมที่ ๒: การส่งเสริมการลงทุนเทคโนโลยีและนวัตกรรมสำหรับการทำนาปลอดการเผา กิจกรรมที่ ๓: การยกระดับมาตรฐาน GAP และการตรวจสอบย้อนกลับ กิจกรรมที่ ๔: การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ กิจกรรมที่ ๕: การเชื่อมโยงตลาดและสร้างเครือข่ายธุรกิจเกษตรมูลค่าสูง
๙. หน่วยงานดำเนินการ	สำนักงานเกษตรอำเภอคลองหลวง, สำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานี, ศูนย์วิจัยข้าวปทุมธานี, สถานีพัฒนาที่ดินปทุมธานี, สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.), สำนักงานสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี, สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปทุมธานี
๑๐. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ	ตุลาคม ๒๕๖๙ - กันยายน ๒๕๗๑
๑๑. งบประมาณ	๑๕๐,๐๐๐ บาท
๑๒. ผลผลิต (Output)	๑. เกษตรกรเป้าหมายได้รับการพัฒนาศักยภาพและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่การทำนาปลอดการเผา ๒. แปลงนาของเกษตรกรได้รับการพัฒนาและรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ๓ ระบบฐานข้อมูลเกษตรกรและแปลงผลิตข้าวคุณภาพ (Smart Database) เพื่อการบริหารจัดการเชิงพื้นที่
๑๓. ผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการ (Outcome)	๑. เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายข้าวคุณภาพสูงเพิ่มขึ้น ๒. พื้นที่การเผาในพื้นที่การเกษตรของอำเภอคลองหลวงลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

๒. สรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่

ตารางที่ ๒๘ แสดงสรุปโครงการ/กิจกรรมตามกรอบการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่

โครงการ (Project)	ปัจจัยนำเข้า (Input)	กิจกรรม/กระบวนการ (Activities)	ผลการดำเนินงานกิจกรรม			แหล่ง งบประมาณ	ปีที่ ดำเนินการ
			ผลผลิต (Output) (เห็นผลทันทีหรือภายใน ๑ ปี)	ผลลัพธ์ (Outcome) (เห็นผลภายใน ๒ ปี)	ผลกระทบ (Impact) (เห็นผลภายใน ๓ - ๕ ปี)		
โครงการส่งเสริมการใช้จุลินทรีย์ย่อยสลายต่อซังฟางข้าว เพื่อลดการเผาในพื้นที่เกษตร อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	๑) งบประมาณ ๑๒๐,๐๐๐ บาท ๒)บุคลากร ๓)เทคโนโลยีจุลินทรีย์ย่อยสลายต่อซัง ๔)เครื่องจักรกล ๕)เครือข่ายเกษตรกร	๑) สำรวจและจัดทำฐานข้อมูล ๒) อบรมและสาธิตการใช้จุลินทรีย์ ๓) จัดตั้งแปลงต้นแบบ ๔) ติดตามประเมินผล	๑) เกษตรกรได้รับการอบรมและสนับสนุนชีวภัณฑ์ จำนวน ๑๕๐ ราย ๒) มีแปลงต้นแบบคาร์บอนต่ำ จำนวน ๑ แปลง ๓) มีระบบฐานข้อมูลติดตาม จำนวน ๑ ระบบ	เกษตรกรปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ลดการเผา ๓๐% ของพื้นที่เป้าหมายและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลด $\geq ๑๐\%$	๑) จำนวนจุดความร้อน (Hotspot) ภาคเกษตรลดลงมากกว่า ๕๐% ภายใน ๓ ปี ๒) รายได้สุทธิเกษตรกรต่อไร่เพิ่มมากกว่า ๑,๐๐๐ บาท/ไร่/ปี	กรมส่งเสริมการเกษตร, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	๒๕๖๐-๒๕๖๑
โครงการเพิ่มศักยภาพเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ผู้การทำนาปลอดการเผา	๑) งบประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ บาท ๒)บุคลากร ๓)วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี ๔)ข้อมูลและเครือข่ายความร่วมมือ	๑) เสริมสร้างศักยภาพเกษตรกรปราดเปรื่อง ๒) ส่งเสริมการลงทุนเทคโนโลยีและนวัตกรรม ๓)ยกระดับมาตรฐาน GAP และการตรวจสอบย้อนกลับ ๔)พัฒนาผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่าเพิ่ม	๑)เกษตรกรเป้าหมายได้รับการพัฒนาศักยภาพสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง จำนวน ๕๐ ราย ๒) แปลงนาของเกษตรกรได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP จำนวน ๒๐ แปลง	๑) เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายข้าวคุณภาพสูงเพิ่มขึ้น ๒) พื้นที่การเผาในพื้นที่การเกษตรลดลงอย่างมีนัยสำคัญ	คุณภาพชีวิตของเกษตรกรและประชาชนในพื้นที่อำเภอคลองหลวงดีขึ้นอย่างยั่งยืน ภายใต้ระบบนิเวศการผลิตข้าวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	กรมส่งเสริมการเกษตร, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	๒๕๖๐-๒๕๖๑